

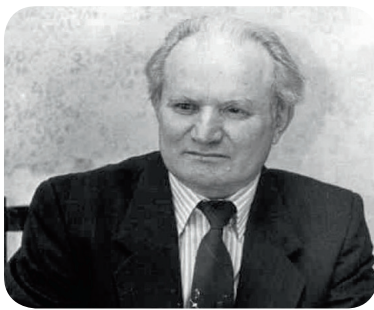
ЮВІЛЕЇ

100-РІЧЧЯ
В. МАЛИКА

стор. 6-7

35-ТІ РОКОВИНИ
ЧОРНОБИЛЯПОЛИНОВА
ПАМ'ЯТЬ

стор. 10-11

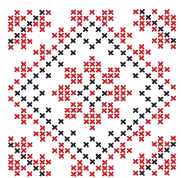
МИСТЕЦТВО

ФЕНОМЕН
ГЛАДКОГО

стор. 13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№7 | 16 квітня 2021

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ЛЬВІВСЬКІ ДОН КІХОТИ

У Львівській національній опері вшанували пам'ять трьох видатних українських режисерів: Ярослава Федоришина, Романа Віктіюка та Сергія Проскурні, які пішли у засвіти один за одним починаючи з березня 2020-го. Кожен із них мав свою львівську історію.

Ганна ОБОРСЬКА

Цікавий факт: усі троє за життя отримували пропозицію від Львівської опери поставити там виставу... І можна лише уявити, який би був щонайменше резонанс. У сьогоденній реальності була змога побачити на різних майданчиках та сценах театру дводенний проєкт «Львівські Дон Кіхоти», яким ушанували пам'ять трьох митців.

У 40-й день від смерті Сергія Проскурні, 12 березня, після заупокійної літургії у Гарнізонному храмі святих верховних апостолів Петра і Павла поклали квіти шани на могилах Ярослава Федоришина та Романа Віктіюка на Личаківському цвинтарі.

Опісля у фое Опері відбулася інтерактивна акція «Пересотворені», під час якої прозвучали спогади про режисерів, транслювалися документальні фільми, відбувся перформанс Львівського академічного духовного театру «Воскресіння», започаткованого Ярославом Федоришином.

Одразу пригадується, як два роки поспіль, зовсім недавно, львів'яни вуличним дійством феєрично і яскраво відкривали кількадедне свято-фестиваль у місті корифеїв українського театру – Кропивницькому. Вистави просто неба від Федоришина – «Коли ангели спускаються на землю», «Йов» та інші – бачили тисячі людей у Львові та Києві, а також за кордоном.

Роман Віктіюк дуже любив розповідати історію свого народ-

ження – як він хотів швидше потрапити у цей світ-театр під час вистави «Травіата», яку прийшла послухати вагітна майбутнім режисером мама. Ця історія стала не тільки однією з головних легенд Віктіюка, а й певним символом його творчості. Вона перегукується з історією Сергія Проскурні. Зовсім маленьким хлопчиком, після побаченого у Львівській опері балету «Лускунчик», на який його теж привела мама, Сергійко цілий тиждень у дитячому садочку ставив свою першу виставу з іншими дітьми, завзято показував, як треба рухатись, розповідав про героїв.

Вистави і фестивалі цих режисерів мали великий успіх, вони були у всіх на слуху, це було завжди феєрично, масштабно. Їхнє новаторство, пошук нового глядача сприймав відкрито й позитивно. Вони були завжди на часі, відчували дух, мали свою місію. Ці троє велетнів точно вміли достукатися до всіх, резонували з часом, прагненнями публіки, магічно приваблювали її, спонукали до розгадування, міняли світогляд, перевертали життя, ставали тим єдиним поштовхом, який, урешті-решт, вирішував долю українського театрального світу.

Так, свого часу Гарольд Пінтер – англійський драматург, лауреат Нобелівської премії з літератури 2005 року, особисто

дозволив поставити своє «Повернення додому» Ярославу Федоришину. І які би твори яких авторів не ставив цей режисер, народжений на лісоповалі у Хабаровському краї, куди його батьків виселили як «ворогів народу», – завжди він мав український стрижень і делікатну естетику образів та посилив глядачам. 20 березня минув рівно рік без Майстра – Ярослава Федоришина.

У Дзеркальній залі Львівської опери відбувся концерт «Коліскова для Проскурні» піаніста Євгена Громова, де прозвучали твори класиків – Йогана Себастьяна Баха та Фридерика Шопена, які були улюбленими для режисера Сергія Проскурні або ж пов'язані з його творчістю. Також цього дня данину пам'яті Дон Кіхотам віддали Ігор Муравйов (скрипка), артисти балету Львівської опери (балетмейстер – Сергій Наєнко) та Львівського академічного духовного театру «Воскресіння». На завершення дня на головній сцені показали балет «Дон Кіхот» Людвіга Мінкуса.

Завдяки родинам режисерів, які надали їхні особисті речі, гості Дня пам'яті мали змогу ще раз відчути смак до життя цих неординарних постатей, творення ними театру навіть з одягу, аксесуарів, що так вирізняли кожного з них. Родзинки гардероба, улюблені речі, розвішані

на старій австрійській театральній вішалці, створили відчуття їхньої присутності тут і зараз.

Ольга Стельмашевська, театральна критикиня, подруга та колега Романа Віктіюка, розповіла одну театральну легенду, пов'язану з його піджаками. Колись Роман Григорович настільки активно ставив у різних містах, що придумав геніальний і абсолютно театральний хід: повісивши свій піджак на вішалку в гардеробі, або на стільці за лаштунками, де репетирував, або у кабінеті директора чи головного режисера, він створював ілюзію своєї постійної присутності тут, на місці, у цьому театрі. Насправді ж, вийшовши на обід у Києві, за пару годин він уже міг репетирувати у Львові чи десь у Прибалтиці.

Катерина Віктіюк, племінниця режисера, редакторка: «Ми всі його любимо та пам'ятаємо. Вся увага була тільки для Вас – а не лишень «минуточку уваги». Де Віктіюк – там і був театр... Віктіюк був повний протиріч, кожен в його постановках знайде ці протиріччя. Ви кричали про любов до свободи і в свободі, Ви навчили нас не бути в рабстві. Від Вас треба вчитися сміливості. Ви навчили нас дивитися на світ очима дитини, де немає трагізму. Ви були вірні людям, Ви були вірні дому, Львову. І ось Ви вдома».

У Києві Сергієві Проскурні присвятили окремий камерний концерт в Андріївській церкві – Paradisi Gloria («Даруй славу в раю»). Майстерним виконанням чарували Ансамбль класичної музики імені Бориса Лятошинського, сопрано Іванна Пліш та контртенор Роман Меліш. Звучали Моцарт і Перголезі.

Новатора-режисера, потужного постановника масових заходів, знакових державних, і не тільки, подій, дуже душевну, чуйну людину згадували у розмовах, та й за посередництва емоційних фото та неформального листування. Сергій мав неймовірне почуття гумору, завжди був дуже уважний до чужих проблем, умів підтримати добрим словом, розвеселити і знайти важливий тон для кожного особисто.

Коротке слово вдячності за українську позицію і модерну творчість Сергія Проскурні сказав міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко. На згадку про Сергія Проскурню друзі надрукували листівки з цитатами режисера, які кожен охочий міг узяти собі на пам'ять.

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2021 РІК: 6 МІСЯЦІВ – 363.62 ГРН; 1 МІСЯЦЬ – 62.77 ГРН

СИЛА НЕБАЙДУЖИХ

В інформаційно-виставковому центрі Майдану відбулася презентація нового видання Українського інституту національної пам'яті – книжки Наталки Позняк-Хоменко «Волонтери: сила небайдужих».

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Презентацію приурочили до Дня добровольця, який відзначався 14 березня: цього дня у 2014 році перші люди з Майдану пішли спочатку на полігон, а потім на війну. Книжка стала продовженням серії видань Інституту про сучасну російсько-українську війну. До неї увійшли 28 історій, що репрезентують різні аспекти волонтерської діяльності, пов'язані з війною. У презентації взяли участь волонтери, історії яких увійшли до книжки: засновниця Волонтерської Сотні «Добровольця» Наталя Воронкова, очільниця Тернопільського Штабу Самооборони Майдану в 2014–2016 роках Лілія Мусіхіна, співзасновник волонтерського проекту «Аеророзвідка» Натан Хазін, президентка мистецької агенції «Територія А» Анжеліка Рудницька, виконавча директорка ВГО «Крим з Україною» Іванна Порівська, координаторка соціальної ініціативи «Крамничка добра» Олена Сотничек, волонтерка, авторка книжки «Доця» Тамара Горіха Зерня, волонтерка з Донецька, прототип головної героїні книжки «Доця» Наталія Герасименко і засновник фундації соціальних інновацій «З

Виступає авторка книжки Наталка ПОЗНЯК-ХОМЕНКО

країни в Україну» Денис Блощинський. Учасники презентації розмірковували про феномен волонтерства, який змінив і нас, і нашу країну.

Книжка розповідає про волонтерство як суспільне явище, що потужно заявило про себе 2014 року, коли свідомі громадяни долучилися до розбудови та забезпечення українського війська. «Слово «волонтер» в останні роки надійно увійшло в наш лексикон. І не буде перебільшенням сказати, що саме волонтерський рух, ця всенародна підтримка, стала одним із вирішальних факторів спротиву російській агресії. У багатьох моментах саме волонтери замінили собою державні механізми, виявилися оперативнішими, креативнішими, відповідальнішими. І саме завдяки волонтерам наша армія стала такою, як вона є. І йдеться тут не лише про харчі чи бронжилети, які масово возили на передову у 2014–2015 роках. Йдеться передусім про моральний дух армії. Во-

лонтери, які стали зв'язковим механізмом між передовою та тилом і реальним свідченням, що «своїх не кидають», підтримували у бійців розуміння, за що вони воюють, а у населення – що вони під надійним захистом. І це, мабуть, їхня найголовніша місія. Хочеться, щоб ми про це ніколи не забували», – підкреслює авторка книги, співробітниця Українського інституту національної пам'яті Наталка Позняк-Хоменко.

До книжки увійшло 28 розказаних від першої особи історій, що репрезентують різні аспекти волонтерської діяльності, пов'язані з російсько-українською війною: підтримку армії, допомогу пораненим, підтримку населення, яке стало заручником цієї війни. Героями книжки стали як відомі волонтери – Діана Макарова й Наталя Воронкова, які організували вивезення мирного населення з Дебальцевого на початку лютого 2015-го, голова благодійного фонду «Свої» Леся

Литвинова, на плечі якої лягла місія допомоги переселенцям у 2014–2016 роках, засновник фонду «Повернись живим» Віталій Дейнега, артисти Анжеліка Рудницька та Сергій Притула, – так і, можливо, менш відомі широкому загалові, але від того не менш цінні постаті. Такі, як підприємці з Володимира-Волинського і Сарн Костянтин Зінкевич та Сергій Лаврущенко, які з колегами взяли опіку над військовими частинами і за короткий час відремонтували значну частину військової техніки. Як письменниця Лілія Мусіхіна з Тернополя чи пам'яткоохоронець Андрій Салюк зі Львова, які організували у своїх містах потужні центри допомоги армії. Як Іванна Порівська чи Тамара Горіха Зерня, авторка роману «Доця» про патріотів Донбасу, які одного разу вирішили, що всі їхні особисті заощадження мають піти на допомогу іншим, бо якщо не буде країни, то й гроші не допоможуть. Як Наталя Герасименко («Ельф»), яка стала прототипом головної героїні роману «Доця», чи Наталя Чекмарьова («Сонечко»), яка «повернулася з війни» завдяки програмі психологічної реабілітації ветеранів, а нині допомагає побратимам віднайти себе у нових реаліях. У книзі «Волонтери: сила небайдужих» представлена широка географія волонтерського руху: від Львова до Одеси, від Володимира-Волинського до Харкова. Тут є багато роздумів над тим, що таке війна, спогадів про вражаючі епізоди – як на Майдані, так і на передовій, про те, що раз і назавжди зробило нас іншими. І про те,

як неможливе стає можливим – просто тому, що треба.

Учасники презентації зазначили: попри те, що роль волонтерства порівняно з 2014–2015 роками змінилася, вони так само продовжують робити свою справу, бо є такі речі, які досі можуть зробити лише вони.

«І для армії, і для суспільства волонтери лишаються тими, хто завжди напоготові. Але зараз у нас є головне – у нас є досвід. У нас є зв'язки, ми знаємо, куди бігти, вміємо знайти вихід із ситуації. Тому якщо завтра, не дай Бог, щось почнеться, ми знатимемо, що робити. І наш «тривожний наплечник» завжди зібраний», – переконана Наталя Воронкова.

«А ще волонтери – це ті, хто вже зараз будує майбутню Україну, про яку ми всі мріємо і говоримо. І я дуже прошу журналістів не говорити, що іде війна на Сході України. Не треба ділити Україну на Схід і Захід. Війна іде в Україні й вона стосується кожного», – говорить Анжеліка Рудницька.

Ця книжка – про кожного з нас. Адже, як свідчать результати опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Київським міжнародним інститутом соціології, у 2015 році 47% українців тим чи іншим чином долучилися до волонтерства.

І ця книжка – для кожного з нас. Бо коли огортає зневіра і в серце заповзають сумніви, варто розгорнути її і прочитати про долі інших людей, які у певний момент взяли на себе відповідальність за своє життя і за долю країни.

І тоді зрозумієш, що все в наших руках. Було би бажання.

ФЕСТИВАЛЬ «ФРАНЦУЗЬКА ВЕСНА В УКРАЇНІ – 2021» ПРЕДСТАВЛЯЄ

До кінопрограми сімнадцятого фестивалю «Французька весна в Україні» увійшли володарі премій «Сезар», «Супутник», лауреати Каннського кінофестивалю та Європейської кіноакадемії.

Кінопрограма фестивалю поділена на два блоки: допрем'єрні покази новинок національного кінематографа та ретроспективу стрічок, створених жінками. Усі фільми демонструватимуться мовою оригіналу з українськими субтитрами.

Допрем'єрні покази дадуть глядачам зусієї України змогу побачити найновіші французькі фільми. У добірці – 5 стрічок, що безкоштовно демонструватимуться з 23 квітня до 2 травня онлайн на сайті printempsfrcinema.com.ua

Картина «Він і вона» – робота неординарного номінанта та переможця міжнародних кінофестивалів Седрика Клапіша («Іспанка», «Париж»), що ламає стереотипне уявлення про жанр романтичної комедії. Головні герої стрічки – хлопець і дівчина, які не зустрічаються й не будують стосунки від самого початку. Ба більше, вони навіть не здогадуються про існування одне одного, хоча ходять тими самими вулицями, відвідують ті самі крамниці, навіть мешкають буквально через стіну.

Мелодрама «Чоловік і жінка: Найкращі роки» – повернення режисера Клода Лелуша до свого найбільш знакового фільму – оscarоносного «Чоловіка й жінки». Стрічка розповідає про мешканця будинку для літніх людей, який страждає на хворобу Альцгеймера і виразно пам'ятає лише свою історію кохання з жінкою, з якою познайомився

52 роки тому. Як і в першому фільмі (1966) та його продовженні «Чоловік і жінка: 20 років потому» (1986), головні ролі виконують Жан-Луї Трентіньяк («Гепі-енд») та Ануке Еме («Вісім з половиною»).

Для родинного перегляду підійде фантастична мелодрама «Останнє життя Сімона» про восьмирічного хлопчика, який має надздібності – може перевтілюватися у будь-яку людину, якої коли-небудь торкався.

«Вона створює кіно» – ретроспективна програма кращих фільмів останніх років, знятих французькими режисерками. Покази проходять у Києві в кінотеатрі «Жовтень» з 16 квітня. Також добірку демонструватимуть у Харкові й Одесі з 22 квітня, та у Львові з 24 квітня. Після кінотеатральних показів стрічки будуть доступні для кіноklubних показів по всій країні.

Програма «Вона створює кіно» складається з шести стрі-

чок і покликана відзначити рух кіноіндустрії до гендерної рівності.

Комедія-учасник Одеського міжнародного кінофестивалю 2020 «На дивані в Тунісі» Манель Лабіді розповідає про психоаналітичку, яка повертається з Парижа до рідного Тунісу з мрією про власну практику, проте стикається з низкою бюрократичних проблем та колоритними пацієнтами. Головною героїною грає Гольшифте Фарахані («Патерсон»).

Також до програми увійшла анімаційна картина з програми «Особливий погляд» Каннського кінофестивалю 2019 – «Ластівки Кабула» режисерок Забу Брейтман та Елеї Гобе-Мевелек. Події стрічки розгортаються у Кабулі влітку 1998 року: влада належить тоталітарному режимові талібів, панує релігійний

фанатизм, а жінки змушені повністю ховати обличчя.

Драма «Лоскіт» Андреї Бескон та Еріка Метая розповідає про дівчину, яку згвалтували у 8-річному віці. Подорослішавши, вона занурюється тілом і душею у свою кар'єру танцівниці, намагаючись розібратися з минулим. У 2019 році стрічка отримала Премію «Сезар» за найкращу роль другого плану та адаптований сценарій.

Також у добірці «Вона створює кіно» увійшла історична мелодрама «Портрет дівчини у вогні» з Адель Енелі («Гепі-енд») та Ноємі Мерлан («Полунічка»). Історична мелодрама Селін Сьямми розповідає про кохання двох жінок у Бретані кінця XVIII ст. Стрічка відзначена преміями Каннського кінофестивалю та Європейської кіноакадемії за найкращий сценарій та визнана найкращим фільмом 2020 року за версією Rotten Tomatoes.

МАЙСТЕР СЦЕНОГРАФІЇ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ТЕАТРИ

Театр імені Старицького. Фото Сергія АНІСЬКОВА

У вересні 2020 року у Хмельницькому обласному академічному театрі імені Михайла Старицького відкрився 90-й ювілейний театральний сезон.

З цієї нагоди митці та краєзнавці пригадують найяскравіші події, що відбувалися у театрі за час його існування. У 1970-х роках до Хмельницького завітав видатний український художник, сценограф, педагог Данило Лідер. Він створив сценографію до постановок двох відомих п'єс «Кар'єра Артуро Уї» Бертольда Брехта та «Макбет» Вільяма Шекспіра. Про ці події ми поговорили з талановитим режисером Олегом Даниловичем Чумаченком.

– Доброго дня, Олеже Даниловичу! З нагоди ювілею театру ми згадуємо найяскравіші сторінки його історії. У 70-х роках минулого століття у театрі працював Данило Данилович Лідер. Ви тоді були молодим фахівцем. Розкажіть, як відбулося Ваше знайомство з видатним сценографом?

– Моє життя змалку пов'язане із театром, тому що мої батьки мали з ним зв'язок. У 1970-х я працював на посаді помічника режисера, зокрема і на тих виставах, до яких Данило Данилович зробив сценографію. У Радянському Союзі це був один із небагатьох художників європейського рівня. Тоді дуже потужною була чеська, словацька, французька, німецька сценографія – декорації, рішення вистави, світло. Такого рівня художників, як Лідер, у Хмельницькому театрі ще не було. Таких постановок не було й в інших звичайних обласних театрах.

– Як Лідер потрапив на роботу до Хмельницького?

– Завдяки випадку. Тоді у театрі працювала талановита режисерка Валентина Миколаївна Булатова. Вона була добре знайома з дружиною Лідера – Кірою Миколаївною Пітоєвою-Лідер. Це відома мистецтвознавиця, засновниця та очільниця Музею Булгакова на Андріївському узвозі у Києві.

Завдяки цьому знайомству Булатова запросила Данила Даниловича працювати у Хмельницькому театрі. Дружина попросила Лідера: «Зроби для Хмельницького, для нашої Валечки – вона буде ставити виставу, – щоб було на рівні столиці!». Лідер погодився, і разово, за контрактом, став художником-постановником театру імені Петровського – тоді він так називався й містився у приміщенні нинішньої філармонії. Лідер приїжджав із Києва у відраження, давав доручення, презентував свою роботу і знову вертався до столиці, тобто у Хмельницькому він не жив. Першою його роботою була сценографія до п'єси Бертольда Брехта «Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити». Вона побачила світ у 1975 році.

– Як ішов процес підготовки вистави «Кар'єра Артуро Уї»?

– Лідер прочитав відому п'єсу, в якій головні герої Артуро і чиказька банда – це образ Гітлера та його оточення. Тоді він зробив макет декорацій до вистави. У світлі ліхтариків цей макет виглядав як мала, лялькова сцена. Там усе відповідало масштабу: стілець, шафа, пандус, куліса. Макет переносили у великий ящик, щоб бачити об'єм. Коли були готові макет і сценографія, режисер-постановник була зачарована побаченням. Залишалося тільки поставити акторів, щоб вистава відбулася.

– Як виглядали макет і сценографія, чому вони викликали таке захоплення?

– Данило Данилович задумав оформити сцену як чорний кабінет. Куліси, падуга, «задник» і «половик» були прикрашені чорним оксамитом – для того, щоб увага глядача була зосереджена на людині й не розпоршувалася. Він зробив величезний станок – пандус був вище, а до глядача спускався нижче. У столярному цеху станок обшили листами бляхи й пофарбували у сирій колір, щоб він виглядав як асфальт. Потім там зробили великі люки, схожі на каналізаційні, які закривалися кришками. Події мали відбуватися на цьому пандусі, що мав вигляд дороги.

– Які найяскравіші моменти були в цій виставі?

– Артуро Уї разом зі своєю бандою починає вбивати суперників. Коли дружина одного з убитих сумує, до неї з вінком приходять Артуро і, ніби дуже співчуваючи, запитують: «Як такого чоловіка можна було вбити?». У пандусі, на якому розташовувалися люки, було зроблено отвори, й від люка відходила «засувка». І в цей момент відбувається таке, чого не очікував жоден глядач: кришки люків піднімаються, кожен ставиться в отвір, і вони стають схожими на пам'ятники на цвинтарі. У кожному люку сидить актор, його видно по груді, він тримає ліхтарик і підсвічує ним обличчя. Зелене й синє світло робить їхні обличчя такими, як у мерців. Сцена темна, всі застигли, позаду – люк, немов надмогильна стіла, і квіти. Вісім убитих гангстерів – колишніх суперників – дивляться у зал, а Артуро ходить із удовою між могил і розповідає, які хороші були ці люди. Потім актори раз – і щезали. Знову ці люки закриті, це знову вулиця. Оце Лідер і його сценографія.

– Другою роботою Лідера у Хмельницькому був «Макбет» у 1977 році. Якою була сценографія до цієї вистави?

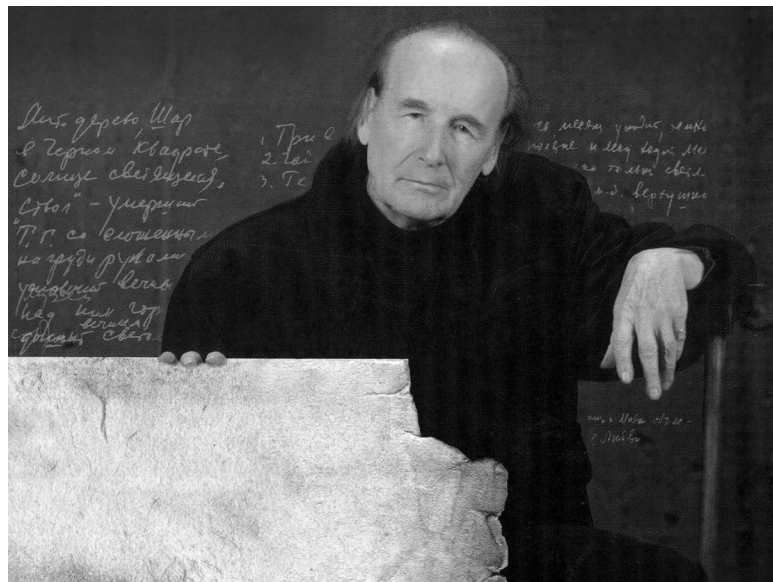
– «Макбет» також був подарунком від Лідера для театру і для Валентини Булатової. Там є сцена, коли Макбет сходить з розуму, починає бачити видіння. Було вирішено так: на сцені стоять величезні дубові столи й лавки з обох боків, на них сидять лицарі Макбета, військові, дами. Макбет починає сходити з розуму. В іншій постановці було би так: він би хапався за голову і бачив видіння – кров, убитий король. У Лідера було інакше: глядач не бачив, що столи і лави не мають ніжок, вони зроблені як дитячі гойдалки. Непомітно для глядача це все закріплено на тросах на штанкети. І раптом це все починає гойдатися, глядач бачить, що воно все пливе, актори починають розхитувати гойдалку. Макбет просто стоїть – і не треба йому за голову братися, бо на сцені починається щось дивне.

– У виставі «Макбет» був герой Воротар, його грав Ваш батько Данило Іванович Чумаченко. Розкажіть про батька та про цю роль.

– Це була другорядна роль, воротар, який відчиняв ворота. Данило Іванович був одним із фундаторів театру Петровського у 1931–1934 роках. Під час постановок Лідера батько працював художником-декоратором у театрі й грав лише тоді, коли це було потрібно.

– Режисеркою-постановницею п'єси зі сценографією Лідера була Валентина Булатова – розкажіть про неї.

– Валентина Миколаївна – талановита режисерка. Вона приїхала з

Данило Лідер

Олег Данилович ЧУМАЧЕНКО. Фото Сергія АНІСЬКОВА

Києва, а перед цим працювала режисером у Сімферопольському театрі російської драми імені Горького. У Хмельницькому жила кілька років і офіційно працювала у театрі за штатним розкладом на посаді режисера-постановника, а я був її помічником. Булатова поїхала з Хмельницького, тому що змінилася репертуарна політика, а вона хотіла мати більше можливостей для творчого розвитку.

– Чи правда, що Лідер продумував свою сценографію до дрібниць і у процесі запитував думку в працівників театру?

– Так, радився, бо сценограф повинен знати сам процес роботи, щоб люди зробили виставу стовідсотково якісною і щоб їм легше було працювати.

– Про Лідера говорять, що він був трохи таємничий, інтроверт. Які особисті враження від спілкування з ним?

– Він не любив багато говорити. Не було спілкування чи дискусій про творчість, усе тихо й спокійно. Він був від природи така людина, а не тому, що пишався своїми досягненнями.

– Він дуже любив працювати зі студентами та молодими фахівцями.

– Данило Лідер мав власний курс у Київському театральному інституті – курс театральної сценографії. Відома зараз Марія Левітська – головний художник Київського театру опери і балету – це його сту-

дентка. Тоді їй було 19 років, вона приїжджала до Хмельницького і була художником, що відповідає за костюми. Усі студенти, яких Лідер брав до себе на навчання, стали художниками.

Особисто я навчився у нього вмінню по-діловому спілкуватися з людьми.

– Постановки Лідера були креативними. Чи мали успіх ці вистави серед глядачів?

– Популярність театрального мистецтва серед хмельничан була невисокою. Це були складні вистави, люди ж хотіли дивитися веселе, щоб розслабитися. На прем'єри прийшли люди, які слідували за життям театру.

– Яке враження постановки справили на акторів та керівництво театру?

– Грати у них – це була школа майстерності для акторів. Актор у постановках Лідера змінював гру і міг мати зовсім інший вигляд. Наприклад, Іван Жулкевський, який грав Артуро Уї, вивчав поведінку фюрера, звертав увагу на його мову, жести, і на виставі повторив його поведінку.

– Що би Ви хотіли побажати театру й тим, хто працює на його благо, з нагоди ювілею?

– Бажаю режисерам, акторам, усім працівникам театру творчих успіхів, гарних ролей, бути згуртованими і завжди працювати у команді.

Підготував Микола ТЮТЮННИК

НОВІ ОБРІІ «БЕРЕГІНИ»

Новою роботою Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня» стала запальна вистава «Весілля в Авлабарі», що нагадала про п'єсу Авксентія Цагарелі «Ханума», яка вже більше ста років підіймає настрій глядачам. Особливістю київської постановки стало те, що тут використана не традиційна для «Хануми» музика Гії Канчелі, а грузинські народні наспіви.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Постановка допомогла по-новому розкрити грані їхніх талантів акторам «Берегині» Антоніні Бригінець (виконавиця ролі Хануми), Людмилі Болтівець (Кабато), Олександрі Бригінцю (князь Пантішвілі), Роману Скорику (Коте), Катерині Березницькій (Текле), Павлу Ласкавчуку (Тімоте), Анатолію Пахомову (Микич Котряц), Вікторії Толкачовій (Сона), Олександрі Черняку (Акоп) та Анастасії Потурнак (Ануш), а також артистам балету, вокалістам та оркестрові театру.

– Познайомився з цим твором приблизно двадцять років тому, – згадує режисер-постановник, заслужений артист України Михайло Фіщенко. – Тоді зіграв молодого князя Коте. Це була класична постановка з потужними декораціями і великим оркестром.

Здійснити нову постановку запропонувала директор-художній керівник «Берегині» Ільїна Генсіцька-Семенцова. З пані Ільїною знайомі з того часу, коли вона була завідувачкою літературною частиною Київського академічного театру «Колесо». Закарпатський обласний музично-драматичний театр, в якому я працюю, приїздив на гастролі до Києва, а театр «Колесо» – до Ужгорода. Цього разу їй захотілося розширити рамки драматургії, вийти за межі суто українського формату. Але, знову ж таки, використовуючи фольклор. З'явилася ідея відмовитися від музики Канчелі й зайнятися підбором мелодійних грузинських пісень.

Ця ідея виникла ще на початку минулого року. Але почався локдаун. Не могли визначитися, коли приступати до роботи. «Берегиня» не могла завершити роботу над своїми виставами, а я – над постановками в Ужгороді. До того ж хворіли актори. А коли ситуація нормалізувалася, врешті зміг приїхати до Києва.

За основу взяли відомий український переклад, що був зроблений ще в радянські часи. Музику підбирали під голоси – намагаємося співати грузинською мо-

вою. Робота була цікавою. Раніше доводилося ставити музичні вистави з драматичними акторами, а тут навпаки – співаки грали у драматичній виставі. Працювали лише місяць. В інших театрах такі складні постановки здійснюють значно довше.

В акторів практично не було вихідних. Такий турборежим був для них досить складним. Непросто було і балетові, адже у грузинської хореографії зовсім інша лексика, інші рухи. Вдалося впоратися з цим непростим завданням, бо в колективі присутній командний дух, усі виконавці працюють як один організм, підтримують один одного. Таку командну роботу далеко не завжди можна зустріти у драматичному театрі, де існує конкуренція. А «Берегиня» – немов єдине ціле. Звісно, комусь ця робота давалася легше, з кимось доводилося працювати більше, але є результат, яким я на цьому етапі

задоволений. Разом із художником-постановником Світлоною Заїкіною обговорювали, якими будуть костюми, сценографія. Усе це також робили досить оперативно.

Продовжуємо працювати над виставою. Створимо вокальну партію для Хануми і Кабата, зробимо вводи, визначимо другий склад виконавців, також маємо деякі інші ідеї, які поки тримаємо у таємниці. Я налаштований і далі тісно співпрацювати з «Берегинєю». У цьому театрі відчувається новий подих. Якщо він так рухатиметься й далі, то, гадаю, дуже скоро вийде на потужний рівень.

Думаємо про міні-гастролі нашого театру до Києва. Також хочемо запросити «Берегиню» на фестиваль «Цвіт сакури», зараз вирішуємо, яку вони привезуть туди виставу.

Фото Олександра БЕЛЕНЬКОГО

«СУПЕРСИЛЬНА» РІЧ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

Нещодавно в одній з найдавніших книгарень Києва «Сяйво» відбулася презентація повісті «Розірваний кадр» молоді письменниці та композиторки Оксенії Бурлаки, виданої центром «Академія».

Вікторія НОВІКОВА

У колі уваги письменниці – підлітки, люди у найнебезпечнішому віці, коли формування меж та безмежності визначає усю подальшу долю. «Розірваний кадр» – уже друга книжка Бурлаки для такої вразливої аудиторії, як тінейджері. Попередня робота, романтична і драматична повість «Поцілунок був не останній» побачила світ 2019 року. Сама авторка вважає підліткову літературу «суперсилою» річчю, яка може бути цікавою й дорослим. На презентації авторку представляв критик і журналіст, письменник і редактор журналу «Дніпро» Ярослав Карпець. У вітальному слові він зазначив, що книжка є невимовно цікавою. Видання очікувало презентації майже рік, на заваді ставали карантинні обмеження. Але в результаті гідна праця отримала теплу зустріч у затишній книгарні. Гості заходу вітали авторку оплесками.

Оксенія Бурлака зазначає: у її героїв є справжні прототипи. «Я поринула у світ підлітків, прискіпливо вивчаючи їхній спосіб спілкування, мислення, захоплення. Так у соцмережах я натрапила на киянина Стаса, який вилазив на Московський міст і височенні дахи, ризикуючи життям. Дописи, що супроводжували відео «руфінг-подвигів», містили спроби замислитись над сенсом таких вчинків. Цей хлопець став прообразом головного героя – Філа». Центральна постать історії, шістнадцятирічний Філ має екстремальне захоплення – руфінг, розуміння якого Бурлака збирала у середовищі руферів, відшукуючи мотиви вибору нового покоління. «Я забиравалась на дах і відчувала той страх, відчувала цінність життя», – схвилювано ділиться письменниця. Протиставленням зухвалості, нехтуванню життям стала також

реальна онкохвора дівчина.

– Я руфер. Ти не знала?

– Ні... А що значить «руфер»?

– Це такий тіпочок-екстремал, який виробляє трюки на висоті.

Я увімкнув телефон і почав їй показувати найкрутіші відосики з інсти. Був упевнений, що вона зацінить, бо дівчата ведуться на таке. Реакція Сольки була різкою протилежною.

– Боже, який жах, – відкинула мою руку. – Дивитися моторошно. І ти не боявся? – спитала схвилювано.

– Чого там боятися?

– Смерті...

Оксенія Бурлака розкрила гостям кілька сюжетних таємниць: головний герой урешті переосмислить свої цінності. І станеться це завдяки силі кохання.

«Мій герой не був обдарований батьківською увагою, фактично його виховало сучасне цифрове суспільство», – каже авторка. Гості презентації у своїх питаннях відмічали, що підліткова література не просто складний жанр для письменника, а ще й соціально відповідальний. Серед побажань до письменниці лунали заклики просувати сучасну українську прозу до шкільної програми, обговорювалися гострі кути системи освіти, недосконалість курсу літератури для школярів. У ході бесіди з гостями Оксенія Бурлака зацікавилась ідеєю можливої екранізації повісті, адже ніша підліткового кінематографа в Україні практично не заповнена.

На завершення зустрічі авторка поділилась чималим досвідом роботи з видавництвами й сміливо радила присутнім початківцям у прозі робити рішучі кроки назустріч мрії стати письменником.

Спілкування з відкритою і щирою молодою жінкою, письменницький шлях якої набирає обертів, залишило приємні відчуття. Модератор заходу й редактор журналу «Дніпро» приєднався до поціновувачів творчості Оксенії Бурлаки і радить до читання повісті «Розірваний кадр» усім, незалежно від віку. Адже справжні цінності не виміряєш ані грошима, ані роками. Про цей книжка. Читаймо!

Фото Антона КОМАРА

МИТЕЦЬ ПЕТРО АНТИП – ПРОЄКТ «СУЧАСНА АРХАЙКА»

Петро Антип – масштабна, багатогранна фігура сучасного мистецького світу, яка абсолютно закономірно спонукала до створення великого виставкового проєкту. Попри те, що значна частина доробку народженого на Донеччині митця, який від 2014 року живе й працює у Києві, – залишилася на окупованих територіях.

Ганна ОБОРСЬКА

Активна громадянська позиція, розуміння своєї місії, пасіонарність майстра надихнули Музей сучасного українського мистецтва Корсаків (Луцьк) ініціювати проведення круглого столу на тему: «Культурна самоідентифікація України: мем чи фактор перемоги?», який з успіхом пройшов у день відкриття виставки в Українському Домі.

Петро Антип відомий як автор скульптур, пам'ятників, химерних тривимірних зображень, для означення жанру яких треба ще поворушити мізками, щоб збагатився український арт-лексикон. Він – засновник пленеру пластики «Скіфський степ». І виставки його донедавна були у цьому ж напрямку. В українських музеях, галереях – передусім його скульптура, а ще є знаменна магія першої букви: каталоги починаються з неї – і з нього, й на цьому місці вже іншого не уявляєш. Антип – як перша сторінка абетки, як перший день буття. Сам він щодо цього відмовчується – або мовить енігматично.

Він – син шахтаря, внук мистця, тричі уперто вступав до престижного художнього училища в будівлі червоної цегли, і то саме на малярство. Домігся свого, щоб уже на третьому курсі відмовитися від картини заради героїчного скульптурного поклонання.

Роботи майстра зберігаються в музеях, галереях і приватних колекціях України, Франції, Німеччини, Італії, Великої Британії, Швеції та США. Українському ж глядачеві ретроспективна колекція графіки, скульптури, живопису, архітектурних проєктів та начерків-роздумів Петра Антипа в такому обсязі демонструватиметься вперше. В експозиційному просторі Українського Дому представлено 50 творів монументальної, станкової та малої пластики, 60 картин, близько 300 малюнків та ескізів, реалізовані й зовсім нові архітектурні проєкти.

Кураторки Марина Стрельцова та Ольга Собкович розповідають, що виставковий проєкт

Петро АНТИП у майстерні

Петро АНТИП. «Геракл і Чудо-Жінка». 2008-2020. Олія, акрил

«Сучасна Архайка», який презентує кураторський погляд на творчість відомого українського митця з Донбасу, – це рефлексія над індивідуальною концепцією часопростору та світоглядними позиціями майстра, які послідовно розкриваються у його творах – від ескізів і малюнків до живопису, скульптури та архітектурних проєктів. Робота Петра Антипа в архітектурній царині триває понад 30 років. За цей час було реконструйовано площі й парки, встановлено пам'ятники та втілено низку проєктів фонтанів – улюблених об'єктів художника у цій галузі.

«Усі види мистецтва побудовані за одними й тими самими законами – законами гармонії», – каже Петро Антип, який з однаковою майстерністю розв'язує різнома-

нітні задачі у двох і трьох вимірах: «Рисунок – це мій учитель. Це – моє Я, Так і Ні. Без рисунку я не зміг би сформуватись як особистість. Через рисунок я вчуся терпляче доводити все до кінця. Пізнавати світ форми. Закони рівноваги... Бачити в простому красиві речі. Рисунок для мене – все».

Тож не випадково значна частина експозиції – це малюнки і графічні ескізи. Вони створюються майже 24 години на добу. І якщо в Антипа під рукою немає блокнота, то композиції з'являються на чеках, паперових скатертинах, серветках... Ці пошуки-імпрізації – щира характеристика внутрішнього світового й підсвідомого автора.

Досліджуючи різні грані творчої особистості Петра Антипа,

кураторки намагаються розшифрувати Всесвіт митця: «Вислів «сучасна архайка» як поєднання контрастних понять – квінтесенція творчості Петра Антипа. «Архайка» за визначенням – щось стародавнє, точка ретроспекції (минуле), котра органічно співвідноситься у його роботах із точками референції (теперішнє) та антиципації (майбутнє). Ідея циклічного часу з його постійним оновленням є фундаментом постіндустріальної епохи, тому філософсько-мистецьке бачення художника – надактуальне.

Присутній у творах Петра Антипа ефект позачасовості наближає його до міфологічного мислення – того, яке було притаманне прототипам авторових персонажів: могутнім скіфам і відважним амазонкам. Залишаючись позірно в минулому, у його працях вони стають уособленням сьогоденної російсько-української війни. Звернення до згаданого культурного шару є природним. Свідомість митця перетоплює те, що становить його життєвий та інтелектуальний бекграунд, віддаючи данину мистецькому авангардно-модерністському надбанню першої третини ХХ ст. Антип наче й сам собі суперечить на кожному кроці. Навіть упивається власними парадоксами, які тут-таки заіграшки й поборює, аж до законів земної гравітації. Чим більше авторові вдається подолати щось у собі, тим більше він, по-ніцшевськи, здатен собою пишатися. Він – маєстро в повному сенсі цього слова: владний, добродушний, безапеляційний, несподіваний, артистичний. Автор працює одразу над кількома роботами й іноді – упродовж кількох років, не помічаючи плину часу. Куди б його не занесла доля, мистця одразу ж оточують архіпелаги власних артефактів, сузір'я картин та скульптур. Картин, здається, відчутно більше... але ж ми ще не зазирали у двір, де вони дійсно на кожному кроці! Зате кімнатні покої його майстерень видаються фрагментами палацових просторів, що їхні стіни помережані прекрасними фресками: ще одна ілюзія авторського таланту, який саме цієї техніки й уникає. Але в станковості його полотен причаївся насмішкуватий кентавр, готовий до стрибка. Між іншим, одну з робіт Антип присвятив Мінотавру!

Малярство нашого сучасника – за всіх констант зовнішньої впізнаваності – позбавлене відчуття однорідного, надто передбачуваного. Нехай у нього пальму першості тримає дух непокірного чубатого язичництва, але здатен Петро в хвилину релаксу написати доньку з прядильним коле-

сом у руках: чудовий ідилічний портрет – і жодного поганства. Справді – тут бачимо «іншого Антипа». Та це, швидше, антракт між основними діями його п'єси, вже драматичної, героїчної за жанром, яку він пише упродовж – скоро буде ювілей – майже пів сторіччя. Притім деякі його, вже звичні нам, формальні прийоми – той же «паличковий» – сягають не такої давнини, обчислюються якимось десятком літ. Інші – просто провалюються в запаморочливу криницю часу, викопану руками нашого ж художника.

Плоть його титульних, дуже «антипівських», каменюк – не з вапняку, граніту чи мармуру. На перший погляд – непроникна й сувора, як і автор (коли він не в гуморі), часто-густо висвітлюється містичним екраном, осяйною коліскою, затишним кубельцем, що сповиває його персонажів – або ж окреслює окремих сюжет у зародку, так би мовити, «щиток», за Жаном Рікарду. Прийом відверто постмодерний, десь зачеплений Міммо Паладіно, ще трохи – Франческо Клементе з його млявеньким гравієм. Але від апеннінських попередників відмінний своєю наївною густою серйозністю та послідовністю картинного втілення, що й не снилося «пташкам гнізда Акілле» – для них це вибрик-каприз, а не доля, яка «руха сонце та світила».

Для Петра Антипа такий прийом уподібнено вікну в іншу реальність, яка розкривається за зморшкуватою, ніздрявою матерією природних речей, уламків перших днів творення – скоріше, за Гесіодом, а не за Книгою Буття.

Естетичний взірць для Петра Антипа – лаконічний, епічний за своїм характером степовий ландшафт із гранітними валунами та архетип кам'яної баби. Митець не занурюється в археологічну розвідку, не диференціює степові статуї за походженням і типологією. Його цікавлять формотвірні принципи ідеопластичної скульптури – узагальненість, умовність, монументальність зображуваного.

Своїм завданням митець проголошує ретрансляцію тієї енергетичної зарядженості, якою наповнені мовчазні охоронці Півдня та Сходу України. Водночас він збагачує давні знаки та символи власними смислами».

Проєкт «Сучасна Архайка» – це насамперед занурення у філософію митця, його розуміння та інтерпретацію історії й сучасності, часу та простору. Саме тому в експозиції виставки представлені цитати з написаної 2020 року книжки Петра Антипа «Велика казка про маленького Хлопчика».

ПОСОЛ ІЗ ВІЧНОСТІ

Століття минає, як у Новосілках Бишівського району Київської області 21 лютого 1921 року у селянській родині Кирила Пилиповича і Мотрони Василівни Сиченків народився хлопчик, якому судилося стати відомим українським письменником – Володимиром Кириловичем Маликом.

Знагоди 100-річчя славетного земляка – поета, письменника і справжнього патріота, – відбуваються заходи у Новосілівській ЗОШ I–III ступенів, у селі Новосілки та за його межами.

«Мені пощастило народитися і вирости на берегах Ірпеня, найкращої у той далекий час річки у світі. Я потім багато, дуже багато бачив річок і вдома, на Україні, і в чужих краях, але кращої не зустрічав. Тиха. Чиста, з глибокими ямами та піщаними переломами, вона все літо цвіла жовтим лататтям та білими ліліями. А які високі очерети росли понад нею, які тіністі верби! Широкий – на кілометр – луг шумів луговими квітами, сіном, верболозом, а за ним – на тому боці – темно-зеленою стіною стояв предковичний бір. А в ньому ягід, горіхів, грибів – море!» – так про Новосілівський край і рідну річку Ірпінь писав Володимир Кирилович Малик. Саме тут минуло його дитинство. Саме звідси він вирушав, начитавшись пригодницьких книжок, у мандри до далекої Африки. У Новосілках він починав любити і творити у своїй уяві зачарований і такий гіркий у повсякденних турботах людський світ. У 12 років хлопець уже добре знав, що таке голод і теплий окраєць хліба, який рятує життя. Написав у ті непрості часи оповідання, яке читали в сільському клубі – й люди плакали від картин, змальованих у ньому. Після виклику до голови колгоспу батько сказав синові: «Припиняй цю писанину, я не поїду через тебе на Соловки...». Відтоді у пам'яті хлопця засіла тривога за долю рідного краю і українського люду. Він тоді замислив пробудити в українцях почуття гордості за свою героїчну історію, їхню незламність у боротьбі з чужинцями. А коли подивився фільм про Тараса Трясила, який демонстрували у селі колгоспникам працівники київської кіностудії, то й зовсім заглибився в історичне минуле...

Одного суботнього вечора учень 6-го класу Володя Сиченко читав переповненій аудиторії своє перше оповідання про Івана Гайового, командира кінного партизанського загону, який Симон Петлюра залишив у тилу ворожих військ. Про Гайового, як і про отаманів Голубенка, Богатиренка та Кірсенка, ходило на Поїрпінні та Придунав'ї багато легенд. Івана Гайового

любили як патріота і героя. Оповідання всім сподобалося. А наш земляк, колишній уповноважений Симона Петлюри з організації військових частин до Української народної армії Петро Тимошенко привселюдно розцілював і благословив юного автора.

Ровесниця Володимира Малика, його шкільна товаришка Віра Юхимівна Петенко (колишня вчителька Новосілівської школи) згадувала: «Володимир був старший за нас на два роки і у навчання йшов на два класи вперед, та ще й навчався на „дуже добре“ (так у той час оцінювали відмінників навчання), тому ми поважали його

і прислухались до нього. Худорлявий, височенький, задумливий, з добрими світлими очима – таким запам'ятався. Пас корову тільки з книжкою. І книги: „Робінзон Крузо“, „Шхуна „Колумб““, „Таємничий острів“, „Втрачений світ“ – будили в ньому та друзях бажання відчувати себе героями, подорожувати у незвідане. У той час великим дивом було побачити паровоз, трактор, літак, машину, німе кіно... Першою була подорож на Васильків, щоб побачити паровоз (це більше 15 км в один бік). Туди йшли ватагою, гралась, веселились. Дійшли. Паровоз і потяг побачили, та додому ледь дістались, бо стомились

і дуже хотілось їсти. Та ще й удома „мандрівникам“ дісталось. Вдруге зібрались побачити „Зміїні вогні“, але під селом Грузьке перехопили дорослі. І, нарешті, вирішили підготуватись „грунтовно“ до третьої подорожі. Володя Сиченко розробив „маршрут“. Човном по Ірпені (човен „прихватували“ в сусіда Івана Козла) потрапити до Дніпра, з Дніпра – у Чорне море, а потім – у Середземне. І таким чином через річку Ніл досягти екватора в Африці. Отож, мали з собою пшоно, сало, хліб, сіль, сірники. Але вже під „Лисовкою“, урочищем над Ірпенем за 2–3 кілометри від села, „мандрівників“ перехопили односельці. Кожний „мандрівник“ одержав нагороду – хто пасок нижче спини, хто відстояв голими коліньми на гречці, хто пробував лозину по м'якому місцю...

Навколо Володі Сиченка, Володі Романченка, Павлика Тимошенка – відмінників-однокурсників – об'єднувалися інші ровесники, і під керівництвом Сухаревського В.М., учителя фізики та малювання, виготовляли стенди з малюнками тварин, будівель, квітів, літаків. Виготовляли також макети вулиць села з хатками та електричними стовпами, на яких якось чином спалахували вогники. Виготовили одномісний фанерний

автомобіль, що рухався, мав педалі та кермо. Навіть каталися на ньому з Кравцьової гірки, що поряд зі школою.

Був тоді у селі струнний оркестр і співочий гурток. Першим запівалом був Володя Сиченко (Малик). „Де Володя, там і пісня“, – жартували раніше, бо виспівав собі дружину Галю, полюбивши пісню „Постій, дівко, постій, Галю“». Ці спогади Віри Юхимівни проливають світло на те, звідки у майбутнього письменника зародилась така палка любов до рідного краю, до України...

Як писав сам Володимир Кирилович: «З 1928 по 1935 рік я навчався у Новосілівській семирічній школі, в 1938 році закінчив Ясногородську середню школу, а 1950 – Київський університет ім. Тараса Шевченка».

Особливе місце в житті письменника займає період перед війною, адже у 1938–1941 роках він написав багато віршів, які пізніше увійшли до збірки поезій «Червоні маки». Серед них – «Сльоза», «Вечір над річкою...», «Ясир», «Журавка», «Вечір», «Мати», «На полустанку», «Весна», написані у рідному селі Новосілки та під час навчання у Києві. Хоч Володимир Малик не вважав себе поетом, його друзі,

ЗЕМЛЯКИ ШАНУЮТЬ

Для вшанування пам'яті та з нагоди 100-річчя від дня народження видатного земляка – Володимира Малика – на його батьківщині, у селі Новосілки, зокрема в Новосілівській загальноосвітній школі I–III ступенів Боярської ОТГ, проведено низку освітньо-культурних заходів.

У краєзнавчому музеї Новосілівської школи відкрито декілька експозицій, що презентують життя і творчу діяльність Володимира Малика, організовано постійно діючу виставку творів письменника для дітей середнього шкільного віку – зокрема, представлено казки-легенди для молодших читачів «Чарівний перстень», пригодницькі повісті «Чорний екватор», «Двоє над прірвою», «Слід веде до моря», – і його пригодницьких та історичних романів «І книги – журавлями по світах» для старшокласників (організатор – М. М. Білоцький, учитель історії).

18–20 лютого М. М. Білоцький провів у краєзнавчому музеї школи ознайомлювальні екскурсії для учнів 4–7, 8–11 класів, які розкривають життєву і творчу долю Володимира Малика.

22 лютого провели літературно-мистецьку вітальню для учнів 10–11 класів (організатор – О. М. Коцюба, вчитель української мови та літератури). Учні школи Д. Козяр, М. Лонецький, Ю. Демиденко, А. Петленко, М. Філоненко, Н. Сергієнко, К. Дзюбенко взяли активну участь у чи-

тацькій конференції за тетралогією Володимира Малика «Таємний посол», розкриваючи боротьбу українського народу проти турецько-татарських поневолювачів у другій половині XVII ст. Учні також переглянули мультфільм «Таємний посол» за мотивами роману Володимира Малика. Яскравою була інсценізація уривку з твору «Журавлі-журавлики» у виконанні учасників шкільного театрального гуртка.

24 лютого вчителі та учні зустрічали гостей – головного редактора газети «Культура і життя», почесного крає-

навця України Євгена Васильовича Букета та вчителя, поета Олександра Володимировича Бойка. Говорили про Володимира Малика щиро й від душі. Євген Васильович дослідив родовід Володимира Малика і вперше поділився своїми відкриттями. Діти вивчили чимало віршів Малика, поставили уривки з творів «Черлені щити» і «Таємний посол». Лунали й улюблені пісні Володимира Кириловича.

Педагогічний колектив Новосілівської загальноосвітньої школи I–III ступенів та жителі села Новосі-

ки реалізують проєкт зі створення пам'ятника своєму земляку-письменнику. Нині вже встановлено постамент, на якому розміщено його вислів:

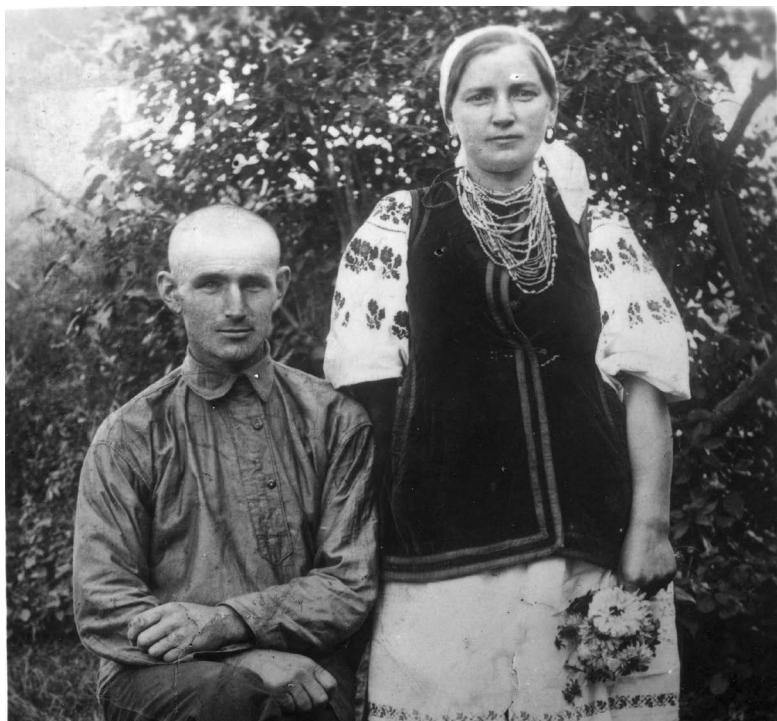
... Вірю я, що відродимося знову!

Рано чи пізно – відродимося.

Розправимо крила!

У цьому моя Віра!

Урочисте відкриття погруддя заплановане на 8 травня 2021 року. Київщина пам'ятає про свого видатного земляка. Бо й справді, «людина живе доти, доки живе пам'ять про неї, а книги – доки їх читають».

Батьки письменника

яким полюбилася його творчість, надихнули юного автора до написання нових поезій. Перші вірші Володимира Малика були надруковані в журналі «Молодий більшовик» (нині – «Дніпро»), що його редагував Андрій Малишко. І хоч усі вірші не були надруковані до війни, поетичні твори Володимира писав і в далекій Німеччині, куди його закинула доля.

1941 року Володимир Малик навчався на третьому курсі філологічного факультету Київського університету, 23 червня склав літню сесію. А вже 30 червня у складі студентського батальйону вирушив копати протитанкові рови в Білогородці. 5 липня Володимир у складі групи з десяти студентів був відібраний військовим комісаріатом для виконання спецзавдання. Хлопців привезли до напівзруйнованого ДЗОТУ в Тарасівці й наказали за три дні навести там порядок. 8 липня Володимира Малика знайшов у Тарасівці батько і забрав додому в Новосілки. Проте вже 10 липня Володимир знову пішов на Київ. У серпні 1941 року на потягу поїхав до Харкова. Копаючи шанці в районі міста Люботина, потрапив під бомбардування й отримав поранення у праву ногу та ліве плече. Уперше смерть пройшла поруч із ним. У найближчому селі акушерка зробила перев'язку. Коли зміг ходити, повернувся до Харкова. Там перебував до початку листопада, а потім з товаришами вирішив іти пішки на Київ. У с. Новаки за 5 км від Лубен його нагодувала невідома жінка. Діставшись до Києва, Володимир ночував у ямі поблизу Дніпра при 20-градусному морозі. Тоді смерть удруге пройшла поруч. Під'їхав на автомобілі до с. Мила. До рідних Новосілок залишалося 20 кілометрів. Коли сонце сідало, Володимир Малик прийшов на рідне подвір'я. Повернення додому відібрало у нього всі сили. Кілька днів він не міг піднятися з ліжка. Виходити надвір Володимир почав лише через кілька місяців.

У лютому 1942 року в Новосілках розпочалася мобілізація на роботи до Німеччини. Жертвуючи собою, послухавши матір, Володимир Малик їде замість молодшого брата Михайла до ворожої країни. Кінцевою зупинкою було місто Ерфурт. Володимир разом з іншими полоненими перебував у трудових таборах міст Гота, Заалек. Останнім місцем роботи був якраз Заалек, де він працював пекарем. 12 квітня 1945 року в Заалек увійшли американські війська. Наприкінці травня Володимира Малика перевезли з американської зони в радянську, у місто Мейсен. Після перебування у фільтраційних таборах Володимирові виписали бланк, з яким він міг повернутися додому. 9 жовтня він знову зайшов до батьківської хати. Так для нього закінчилася Друга світова війна.

Володимир Кирилович писав: «Народ, який не знає своєї історії, не може називатися народом. Це просто населення. Та, власне, до недавнього часу нас так і називали: населення України, зверталися до населення України. Термін «український народ» намагалися обійти, вживати якомога рідше. Правда історія була під сімома замками. Нині постало питання про те, щоб відродити національну свідомість нашого народу. Найкоротший шлях до цього – розповісти правду про нього, його минуле, ознайомити його з документами, писемними та іншими історичними джерелами». Ці слова є своєрідним заповітом для кожного вчителя історії, та й не лише для вчителів, а для всіх, хто не байдужий до майбутнього своїх дітей. Щасливе майбутнє можливе лише у своїй хаті, своїй сім'ї, своїй державі.

Сам письменник найбільше з усіх своїх творів цінував казки-легенди для молодших читачів: «Журавлі-журавлики» (1957), «Чарівний перстень» (1959), «Месник із лісу» (1962), «Воєвода Дмитро», «Микита Кожум'яка», «Червона троянда» (1963). Творчим успіхом, як він сам визнавав, стала тетралогія «Таємний посол»: «Посол

Урус-шайтана» (1968), «Фірман султана» (1969), «Чорний вершник» (1976), «Шовковий шнурок» (1977). Цінним доробком були історичні романи «Князь Кий» (1982), «Черлені щити» (1985). Володимир Малик пророкував їм довгу літературну долю. Неабияке захоплення у читачів викликають його історичні твори «Чумацький шлях» (1993), «Горить свіча» (1992) та останній роман «Князь Ігор. Слово о полку Ігоревім» (1999). За романи «Посол Урус-шайтана», «Шовковий шнурок» та «Князь Кий» Володимир Малик був удостоєний літературної премії Лесі Українки (1983). Тетралогія «Таємний посол» внесена до переліку «50 знаменитих українських книг».

Володимир Малик був зразковим сім'янином – вірним чоловіком та люблячим батьком. Оглядаючись на своє життя, він писав: «Життя було нелегке. Зробив небагато, міг значно більше. Та все ж моя літературна доля щаслива і мене читають. І це – головне...».

Чумацьким Шляхом відійшов у вічність Володимир Малик 31 серпня 1998 року, щоб стати яскравою зорею в сузір'ї класиків української літератури.

Наш земляк – лауреат премій імені Г. С. Сковороди, імені Лесі Українки, премії фонду ім. Т. Г. Шевченка, імені Панаса Мирного.

Його друг і соратник Петро Панасович Сиченко сказав про свого побратима: «Усьому є свій початок і свій кінець. Відійшла за межу Вічності Велика Людина, про яку ще говоритимуть і писатимуть довгий час, читатимуть і перечитуватимуть. Його твори увійшли до класичного фонду не тільки нашої, української, а й світової літератури».

У заповіті молодому поколінню Володимир Малик писав: «Любі діти! Розпочинається Новий рік, а з ним третя чверть. І знову ви за партами здобуєте знання. Хочу побажати вам доброго здоров'я (це головне!), щастя та добробуту вашим батькам. Вам, юним, жити у третьому тисячолітті, вам будувати Україну. Прошу вас, зробіть її як ляльку! Хай вона буде на кінець ХХІ сторіччя гарна як молода дівчина, міцна як хлопці-козакі! Щоб жили вони у мирі, злагоді, щоб ви і ваші діти та онуки були в ній щасливі, щоб її поважали у світі! А для цього потрібно не багато – знання та працьовитість. Та ще культура – кожного з нас! Я все життя мріяв побачити наш український народ культурним, заможним, щасливим. Я вже не побачу цього. А ви побачите, тільки будьте розумні та порядні. Хай вам щастить. Щиро, Володимир Малик».

Любіть Україну, як матір, любіть За землю, за ріки, за даль голубину, за мову і пісню її солов'їну, за долю й недолю минулих століть любіть Україну!

Микола БІЛОЦЬКИЙ, вчитель історії,
Олександра КОЦЮБА, вчитель української мови та літератури Новосілівської ЗОШ І–ІІІ ступенів

ІЗ УРОЧИСТОЇ ЦЕРЕМОНІЇ ВРУЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО- МИСТЕЦЬКОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ В. МАЛИКА

**19 лютого у приміщенні
Центру творчості Лубенської
громади (РБК) відбулися
урочистості з нагоди вручення
літературно-мистецької
премії імені Володимира
Малика та 100-річчя
письменника (із дотриманням
карантинних обмежень).**

Мабуть, знаково, що цього року збіглися дві ювілейні дати – століття від дня народження Володимира Малика та 20-й рік проведення урочистостей – офіційної церемонії вручення нагород лауреатам та дипломантам премії його імені.

На початку святкового заходу присутні переглянули уривок із документального фільму «Лицар слова, добра і любові», створеного лауреатами премії імені Володимира Малика 2002 року – заслуженим журналістом України Ніною Малій та оператором телеканалу «Лубни» Олександром Кузьмінським.

Право покласти квіти до пам'ятного знаку Володимирові Кириловичу Малику надали Ярославові Брюховецькому, учню 11-го класу Лубенської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів №6, призеру обласного етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у секції «Електроніка та приладобудування», й Альоні Тараненко, учениці 10-го класу ЗШ №3, призерці обласного етапу Міжнародного мовно-літературного конкурсу імені Тараса Шевченка.

Ведучі заходу Наталія Колісніченко та Артем Бондаренко нагадали про те, що рішенням Лубенської міської ради від 20 лютого 2001 року за поданням обласного благодійного фонду імені Володимира Малика «Слово» та редакції газети «Лубенщина» для відзначення письменників, літераторів, науковців, працівників освіти і культури, журналістів, митців, громадських і державних діячів була заснована щорічна премія імені Володимира Малика.

Найурочистішим моментом заходу було оголошення цього року переможців. Насамперед привітали лауреатів. У номінації «Краєзнавство та народна творчість» відзначили Миколу Пшинку (с.мт. Котельва) за книжки «Котелевський край: природа, історія, люди» та «Розвиток освіти на Котелевщині» й авторський колектив у складі Віталія Глінського, Михайла Лося, Вікторію Біліченко та Віктора Ши-

шацького (м. Орлик Полтавського р-ну) за збірник історико-краєзнавчих нарисів «Орлик і орляни».

У номінації «Література та публіцистика» лауреатом премії визнано одного автора – Віктора Стуса (Автономна Республіка Крим, Україна, м. Сімферополь) за книжку «Ідеальне кохання».

У номінації «Мистецтво та монументальна скульптура» лауреатом визнано Костянтина Бобрищева (с. Кобеляки) за фотосесію «В серці кричить війна».

Лауреатів премії В. Малика 2020 року вітав Лубенський міський голова Олександр Грицаєнко, який зауважив, що автори творів справді вразили своїми талантами та силою художнього слова, і пожалкував, що через різні обставини та карантинні обмеження не всі вони змогли прибути до Лубен на церемонію нагородження. Він побажав усім переможцям нових здобутків і вручив грамоти лауреатам.

Долучилися до привітань народний депутат України Костянтин Касай, в. о. голови РДА Сергій Сіряченко та почесні гості з Макарівщини.

Виступили й самі автори, твори яких було відзначено.

У номінації «Література та публіцистика» дипломантами стали Віктор Сердюк (Полтава) за книжку для дітей «Стежками Флоренції, або Випадок на Ульчиній галлявині», Олег Бородай (Харків) за збірник поезії «Відлуння окопів», Олександр та Степан Коськи за збірник віршів та оповідань «Оksamитові очі Сули», Сергій Коломієць (с. Кобеляки) за літературно-художнє видання «Совість землі».

У номінації «Мистецтво та монументальна скульптура» дипломанткою визнано Аллу Федченко (Миргород) за книгу-альбом «Сіяти добре, світле, вічне».

Слово для привітання, вручення дипломів, а також презентації нової книжки «Я йшов шляхом українства» надали голові обласного благодійного фонду «Слово» імені Володимира Малика, синові нашого видатного земляка Олександру Сиченку.

Під час заходу лунало багато музики: чоловічий вокальний ансамбль «Жайвір» виконав пісню «Явір та калина» (музика Асі Єфремової, слова Володимира Малика), Віталій Мороз заспівав улюблену пісню Володимира Кириловича «По садочку ходжу», вокальні композиції виконали Анатолій Куценко, лауреат премії ім. В. Малика 2015 року, народний вокальний ансамбль «Гілея», Алла Самозвон. Виступили й гості з Миргородщини – гумористичний дует «Рута».

За матеріалами Лубенської міської ради

ВІДВЕРТО ПРО ЛІТЕРАТУРУ: ЕЛІНА ЗАРЖИЦЬКА

– Доброго дня, Еліно Іванівно! Сьогодні у нас із Вами є чудова нагода поговорити про літературу, книжки, письменництво. Мене завжди цікавило, про що думає той чи інший письменник чи письменниця, коли розпочинає писати книжку. Свою емоцію я знаю. Чоловік, заходячи у кімнату, де пишу, безпомірно визначає цей процес. Каже, що в такі моменти я усміхаюся особливою усмішкою. Яка Ваша емоція? Що рухає Вами? Цікавість? Нетерплячка? Жадоба пригод? Бажання поділитися своїми знаннями чи спрага дізнатися про щось нове?

– Таки дійсно, що кожен письменник береться за справу по-своєму. Насправді жодних усмішок – лише зосередженість і повне занурення. Я люблю писати вночі, коли точно ніхто не заважатиме. Іноді у мене складається враження, що перетворююся на тих героїв, про яких пишу. Бо не бачу, яка у них зовнішність, а лише бачу їх ізсередини. Якщо почитати мої казки або повісті, то одразу впаде в око, що я практично ніколи не описую зовнішність персонажа – лише дії, розмови, роздуми.

Стосовно ж того, що рухає... (усміхається). Хм, цікаво. Жодних нетерплячок, жадоби чи спраги. Це точно. Просто коли приходить герой і починає про себе розповідати, не залишається нічого іншого, як починати записувати те, про що він розповідає. Іноді приходить лише одна-однісінька фраза: початок оповідання або фінал. Тоді треба подумати. Дії героїв та їхні характери розкриваються поступово. Спочатку вони – незнайомці, а через певний час починаєш розуміти, що знаєш про них дуже багато: як вони діють у тих чи інших обставинах, як спілкуються з друзями, зі знайомими, з батьками, як поведуться у небезпеці абощо.

Часто-густо я пишу не про людей, а про тварин, птахів, риб, комах, отже, перед тим, як повністю

поринути у творчий процес, багато читаю енциклопедій, довідників, шукаю цікавинки в інтернеті – адже конче треба не лише розуміти характери, а й не помилитися у найдрібніших деталях, донести до маленьких читачів правдиву інформацію щодо живих істот, які мешкають на теренах нашої країни чи деінде у світі.

Але повторюся. Щоб писати, мені потрібен спокій. Найменше роздратування чи хвилювання – і творчий процес зупиняється, а до тексту повертатися важкувато.

– Ви різнопланова авторка – пишете і для дітей, і для дорослих. Зокрема, у Вашому творчому доробку є книжка про нещодавні події на Майдані. Вона написана не одноосібно, а у співавторстві. Чому? І, якщо можна, – декілька слів про те, як Вам писалося у співавторстві, чи є бажання нову книжку написати у співдружності з кимось із сучасних авторів?

– Ну, те, що пишу й для дорослих, то перебільшення. Насправді я «чиста» дитяча авторка. Творів для дорослих – усього нічого, декілька оповідань та один роман. Чому я вирішила для дорослих писати? Розкажу, з чого почалося.

У нас в області багато літніх авторів – членів Національної спілки письменників України, які скептично ставляться до дитячої літератури. Мене ображає, коли на мене дивляться зневажливо, махають рукою й кажуть: «А-а-а... дитячий письменник... ну-у-у... дитячий письменник». Дуже образливо, знаєте. Так от, я постійно намагаюся сама собі, почувте – сама собі! – довести (бо дуже страждаю, що нема в мене філологічної освіти – не склалося), що можу і те, і се...

(Слава Богу, що як журналіст не страждаю, бо свого часу підтримали мене справжні професіонали).

А страждала ж дійсно, бо давно зрозуміла, що «дорослі» теми –

ага, Ви здогались, про кохання, – лишаються поза моєю увагою! Вирішила спробувати. Перша повість для підлітків отримала другу відзнаку від Корнійчуківської премії.

Далі написала оповідання для дорослих. Ніби нічого вийшло. Далі ще... Я вже зраділа, нормально, думаю. Аж у 2013 році піднявся Євромайдан, і на це відреагували всі демократичні, національно свідомі сили, зокрема й письменники. Хтось (зараз не скажу точно, редколегія журналу якогось, здається) оголосив конкурс на краще оповідання про ті події.

Проте мені здалося, що ця подія не лягає у межі лише оповідання. Поділилася думками зі своєю колегою, прозаїкнею Ольгою Репіною. Вона дотримувалася такої ж думки. І так, у розмові, виринула ідея – написати роман. У Ольги був задум, у мене був задум – і ми вирішили їх поєднати. Бо тоді повніше виходила картина того, що відбувається.

Ми обговорили все детально, «поділили» героїв, тобто хто про кого буде писати. І почали працювати.

Так, сперечалися достатньо. Слухавки від наших переговорів були гарячі (енергійно киває). Але потихеньку справа рухалася. Ми писали такими фрагментами, які легко було переставляти. Це для того, щоб події правильно відбувалися у часі. Ви ж розумієте, що треба було починати задовго до теперішнього часу, правильно розкрити характери героїв. Читач мав сам зрозуміти, чому вони поведуться так чи інакше, чому зробили той чи інший вибір.

Думаю, я сказала навіть забагато. Про роман «Убити Антиципатора» ми завжди розповідаємо з Ольгою разом – бо разом писали. Кожен охочий може ознайомитися із ним на сайті Дніпропетровської обласної бібліотеки для молоді ім. М. Светлова. Нещодавно ми надали бібліотеці змогу повністю виставити його в електронному вигляді.

Вибачте, довго вийшло, а відповіла лише на першу частину питання. На другу відповім коротко. Насправді, вже є книга, написана у співавторстві з молодією письменницею з Кам'янського Оленою Ляшенко (Федіною). Хоча то не художня література, а методичний посібник «Заняття з основ безпеки життєдіяльності». Він нещодавно вийшов друком у ВГ «Основа». Здається, співавторка на мене не ображена!

Я й далі готова до співпраці. Якщо, звичайно, збігатимуться наші погляди на те, про що будемо писати: долі героїв, пригоди, поведінку тощо. Це ж цікаво

– вивчати «творчу лабораторію» колеги чи колежанки!

А роман для дорослих я навряд чи писатиму.

Читаю у Ваших очах: «Ніколи не кажи „ніколи“». Згодна! Тоді нехай буде так: «Поживемо – подивимось!».

– Я зі Львова – Ви з Дніпра. У моєму місті дуже багато письменників. У Дніпрі, місті-мільйоннику, знаних авторів можна перелічити на пальцях рук. Чому так? Ваша версія.

– Чому моя? Загальна. То здається, що мало. Насправді їх багато, але... По-перше, багато літніх поетів. Звичайно, за станом здоров'я вони не можуть проводити зустрічі, їздити кудись або навіть ходити. А ще вони не дуже впевнено почуваються в інтернеті. Дехто просто не має комп'ютера, планшета чи айфона. От і здається, що їх немає. По-друге, багато російськомовних. А вони ж практично не друкуються в українських видавництвах, не звучать в українських ЗМІ. По-третє, є багато досить молодих перспективних авторів, які не бажають вступати до НСПУ. Чому так? Розмовляла з ними, питала. Вони вважають, що Спілка нічого не зробить для їхньої «розкрутки», для їхнього піару. Що бути «вільними» їм краще – нічим не зв'язані, нікому нічим не зобов'язані.

Треба ще згадати, що в нашій області немає видавництва, які працювали би на автора, друкували би не за кошти автора, а за свої. Це теж впливає. От подивіться, де найбільша кількість авторів, де вони найактивніше працюють? Це – Харків, Київ, Львів. Саме у цих центрах найбільше видавництв, які активно просувають письменників.

Є автори, які навіть видаються за кордоном. І достатньо там відомі.

Але це вже інша тема. Бо я й сама маю три книжки, видані дуже далеко від України. І мені й досі надсилають запрошення. Те, що я на них не відповідаю, чиста правда.

– Чи не хотіли б Ви мешкати в іншому місті? Якщо так, то в якому?

– Питаннячко, я би сказала, провокативне (сміється). Львів мені дуже подобається. Навіть більше за Київ. Я просто у захваті від Львова. Але жити постійно я б у вас не хотіла. У Дніпрі я народилася, тут і живу. І сумую за ним, коли довго відсутня. Попри всі недоліки (і ті, про які ми говорили, і ще деякі), моє місто залишається найріднішим. І я намагаюся зробити якнайбільше чогось хорошого, щоби про Дніпро говорили, про нього згаду-

вали, хвалили, намагалися навіть наслідувати.

В Україні багато вельми красивих міст. Як-от Ужгород. Там чудово! Або Одеса чи Запоріжжя... Кожне місто приваблює чимось своїм, у кожного своя краса – як у жінок.

Але я – дніпрянка і цим пишаюся.

– Що ж, повернімося до книжок для дітей. Яку з написаних Вами вважаєте найкориснішою? І чи коректними є градації – «корисні» книжки, «повчальні» тощо?

– Важко відповідати. Корисніша та книжка, яка потрібна дитині саме на цей момент, на цей час. Колись я зрозуміла, що дітям потрібно розповісти про Голодомор не науковою мовою, не архівними даними, а саме устами маленьких героїв повісті, яку й написала – «Три сходинки Голодомору».

Нещодавно побачила, що в Україні не вистачає дитячих науково-популярних видань – написала «Що ми знаємо про себе?» і ще дещо...

Крім того, кожен дитячий письменник обов'язково вкладає у свій текст якусь дидактику. Головне, щоб не було нав'язливо й нецікаво. Хвилюючі пригоди героїв, які б'ються за правду, волю та добро, приваблюють дитину й навчають її людяності, честі, шляхетності.

Думаю, жодні градації не потрібні. Вони лише ускладнюють сприйняття літератури. Бо вся література – якісна, певна річ, – дидактична у своїй суті.

Ось така моя думка про корисне й повчальне.

– Ваші книжки для дітей є різноформатними. Якою найбільшою книжкою можете здивувати читача?

– А для якого віку, дозволяйте поцікавитися? Якщо для дорослих, то, зрозуміло, це роман «Убити Антиципатора». Щоправда, він написаний у співавторстві, тому, мабуть, не рахується.

А дитячі... тут можемо говорити і про тематику, і про розмір текстів. Хоча досі – якщо, звичайно, рахувати по кількості тисяч знаків, – це повість-казка «Китеня Тимко». Спершу вона вийшла друком у видавництві «Талант» аж у шести книгах, а потім, вдруге – однією, але великою за форматом (під назвою «Морські пригоди»). Сьогодні є ще більша повість, уже фантастична. Тільки вона не знайшла ще видавця, отже, говорити про неї зарано.

Стосовно тематики теж не все так просто. У львівському видавництві «Світ» вийшла друком книжка «Що ми знаємо про себе». Це збірник науково-попу-

лярних оповідок про організм людини. Написала я її тому, що на той час для дітей з цієї теми практично нічого не було. Тобто були перекладні видання, а от вітчизняного не було.

Карантин вніс свої корективи не лише у життя, а й у творчість. Планувався вихід друком ще деяких науково-популярних книжок, проте видавництва «заморозили» ці проекти.

Думаю, що нині важко чимось здивувати читача, настільки різноформатні й різнопланові книжки є в Україні. От тільки би більше українських авторів видавали, ніж робили перекладів. Хоча обговорювати діяльність видавництва не буду, оскільки можу не знати деяких тонкощів цієї справи, або й економічних аспектів.

Як авторів, мені, звичайно, краще не дивувати, а бути таким, твори якого активно читають, обговорюють. Щоб ці твори були до вподоби тим, для кого саме й пишу, – дітям.

– Ви не лише пишете книжки, а й сама багато читаете. Більше того, Ви є постійним членом журі багатьох літературних конкурсів. Яким жанрам віддаєте перевагу Ви?

– Справді, мене часто запрошують попрацювати в журі конкурсів – від міських до всеукраїнських, і дитячих, і молодіжних, і дорослих. І це не тому, що я якийсь надзвичайний фахівець, а тому, що достатньо мобільна й організована в цьому плані. Ніколи не затримую роботу з оцінювання і вмію швидко читати з екрана комп'ютера.

Нещодавно працювала у складі журі Всеукраїнського літературного конкурсу #Рак_Боятись_Не_Можна, а зараз отримала запрошення від організаторів VIII молодіжного літературного конкурсу VivArt із пропозицією здійснювати патронаж цього культурного дійства. Це, звичай-

но, припускає й роботу у складі журі.

У конкурсі #Рак_Боятись_Не_Можна мені запропонували читати лише фіналістів, отже роботи було не дуже багато – читаладесь до 40 творів і у прозі, і у поезії.

Залюбки працюю з організаторами Міжнародного літературного конкурсу прозових україномовних видань «DNIPRO-BOOK-FEST». У 2020 році провели конкурс онлайн, але, як завжди, почитати довелося багатенько, бо там я читаю в усіх номінаціях. А це ж книжки, і романи можуть бути дуже великими – сторінок на 500–600. Добре, що книжки для дітей не такі великі. Але я роблю це з радістю, бо таким чином отримую уявлення – хто і як пише, які книжки взагалі виходять друком в Україні і в яких видавництвах.

І тут існує така цікавинка. Як член журі, я не маю права орієнтуватися лише на свої смаки, я маю оцінювати саме професійний рівень письменника, його вміння обрати сюжет, логічно довести його до кінця, зобразити героїв так, щоб читачеві було цікаво дочитати книгу, а не покинути її на початку.

Але ж я читаю багато і поза конкурсами. Тут теж доводиться орієнтуватися на те, що потрібніше. Читаю дитячі книжки, адже треба розуміти, про що пишуть колеги. Щоб сюжет, не дай Боже, не повторювався або що.

Якщо треба відпочити – люблю почитати фантастику, фентезі, детектив або про пригоди. Знов-таки, щось науково-популярне, аби знати, що у світі нового й цікавого відбувається.

– Еліно Іванівно, Ви брали на себе відповідальність упорядниці декількох збірок. Які критерії підбору авторів?

– Робота з упорядкування добровільна, участь співавторів – за бажанням: безкоштовно надати твір на зазначену тему і не

очікувати, що отримаєш прибуток. Оскільки я зверталася до кожного письменника чи письменниці особисто, то в художній та естетичній цінності можна не сумніватися. От і всі критерії.

З дитинства навчена: як взялася, то тягни. Насправді мені завжди хотілося розказати широкій аудиторії читачів про талановитих авторів, які можуть бути їм не відомі. Наклад книжки може бути невеликим, отже автора знають лише в його ж області. А то й лише у його місті. От і почалося.

Спочатку це були збірники, що включали лише обласних авторів. А потім я зрозуміла перспективи, які відкриваються переді мною при створенні електронних книжок, – грошей треба дуже мало, а користь – ого-ого яка! Тим більше, що мене підтримали наші бібліотеки – Дніпропетровська обласна для дітей і Дніпропетровська обласна для молоді ім. М. Светлова, за що я їм дуже вдячна.

Конкурсів не проводили. Зверталася лише до тих авторів, з творчістю яких була знайома. І якщо у автора були твори на відповідну тематику. Дехто згоджувався написати щось нове. До речі, пишаюся, що Світлана Талан, Золотий письменник України, не просто підтримувала нас, а писала казочки або оповідання саме на задану тему.

– Скільки у Вас книжок?

На теперішній час особисто моїх – 23. Нині очікую ще пару книжок. Шкода, що не можу поки ними похвалитися.

А щодо тих, де я є співавтором, сказати точно не можу. Бо то є і паперові, і електронні, і аудіокнижки. Добре, що у питанні не йдеться про науково-популярні статті, есеї, інтерв'ю (*усміхається*). Адже у книжковій шафі дві полицки забиті газетами, журналами, альманахами, в яких були надруковані зазначені опуси. А на скількох сайтах вони ви-

ставлені? Добре, що їх не треба зберігати, хіба що посилання в комп'ютері!

– Знаю, що Ви можете організувати виставку дитячих малюнків за вашими книжками. Хто з героїв подобається дітям найбільше?

– Чому ж «можу»? Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей вже й організувала. Особливо це стосується черепахи Наталки – героїні однієї з перших моїх книжок. Свого часу вийшли друком три книжки, оформлені дітками, – «Як черепаха Наталка до школи збиралася», «Великий Луг над Дніпром» і «Як черепаха Наталка дуб рятувала». Для них діти і студенти театральнотехнічного училища малювали цілеспрямовано.

А оформлення повісті «Три сходинки Голодомору» взагалі є незвичайним. Спочатку були малюнки. Їх побачила на виставці «Голодомор очима дітей» нашого обласного дитячо-юнацького кіноцентру «Веснянка».

Ні, я не писала, спираючись на малюнки. Тоді я подумала: «Якби я написала таку книгу, то хотіла б, щоб саме із цього малюнка зробили обкладинку». Так і вийшло. До написаного тексту я підбирала малюнки, що залишились після цієї виставки.

Усі малюнки я передаю до Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей. Удома ж у мене живуть ляльки – герої моїх книжок: черепаха, жабенятко, китеня, капітан Хвалько-Теревенько, динозаврик. Є ще ляльки-мотанки, ведмедик, дракон, кіт, миша, коник та їжачок. Але то подарунки від читачів, яким полюбилися герої моїх книжок.

Іноді чоловік не витримує (бо кількість мешканців зростає) і пропонує подарувати бібліотеці й цих милих звірятко. Я ще не готова з ними попрощатися, місця вистачає (*мрійливо примружується*), та й кожна тваринка – то

добрі спогади про моїх любих читачів.

Можливо, колись...

– Що для Вас значать нагороди? Які Вам особливо дорогі, значимі й цінні?

– Ого, питання з глибоким філософським, та й психологічним аспектом! Загалом, що таке нагороди? Здебільшого отримуєш їх за участь у літературному конкурсі. Тому для мене це визнання шановних колег-літераторів, людей зі спеціальною освітою. Для мене це дуже важливо. Бо з одного боку – читачі, їхня думка, з іншого – саме думка професіоналів.

Так чи інакше, дві відзнаки Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова-2011» за казкову повість «Китеня Тимко» додали сил і бажання працювати. Ці нагороди залишаються для мене найвищими у галузі дитячої літератури. Пишаюся, що і у сфері дорослої літератури маю відзнаку від шанованої «Коронації» – це диплом, отриманий у 2018 році за роман «Убити Антиципатора», написаний у співавторстві з Ольгою Репіною.

Утім, було б нечесно не подякувати журі інших конкурсів, де я брала участь і отримала відзнаки. Бо, так чи інакше, всі вони надавали поштовх: працювати, удосконалюватися, розвиватися.

Є відзнаки, отримані у певній сукупності, за діяльність у галузі або що. Такими є, наприклад, медаль ім. Івана Мазепи за значну патріотичну діяльність (2017), Міжнародна медаль ім. Олександра Довженка (2019, разом із Ольгою Репіною за роман «Убити Антиципатора»), нагрудний знак «За заслуги перед громадою» (2020, Дніпро). Ці відзнаки отримані за просвітницьку діяльність, презентацію творчості колег з усієї України.

Розмовляла Любов ВІДУТА,
Львів–Дніпро

Тетяна Leontieva

**В ОБІЙМАХ
КРАСИ**

«НАВЧІТЬСЯ БАЧИТИ ДИВА!»

Із таким заклик до краян звертається молода поетеса Тетяна Леонтєва у своїй дебютній поетичній збірці «В обіймах краси», яка нещодавно побачила світ у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта».

Це вже десяте видання у серії «Бібліотека Артлабораторії «Українська Хата – талантами багата» Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеси Гончара». Свої перші кроки до літературного світу Херсонщини літераторка робить із запитом на відлуння сердець, які

не втратили здатності чути біль і радість ближнього. Вона прагне відродити доброзичливість та великодушну любов у темряві хаосу та біганини серед залізобетонних джунглів. Своїми творами авторка нагадує про одвічні загальнолюдські цінності, які треба вберегти від цинізму та блюзнірства, «мабуть, тому, аби тепло душі могли ми дарувати тим, хто поряд». Теплом своїх світлих і часом наївних прагнень вона зігріває і наснажує читача, благаючи: «Добра палають сонячні вогні, не загасить їх, я благаю, люди, Вас!».

Почути і побачити прекрасне у тривожно розхристаному і матеріально зашореному сьогоденні – це чи не найцінніше вміння

авторки. І вона демонструє його у кожному з півсотні поетичних одкровенень.

Випускниця Херсонського державного університету (2010), вчителька іноземних мов, Тетяна Юрївна Леонтєва має за плечима десятилітній досвід роботи і спілкування з дошкільнятами – з юними і незаангажованими світлячками. Спілкуючись із малятами, кожен із нас, я певен, поринає в чудасію відкриттів і вчиться бути добрішим і толерантнішим. Мабуть, це теж пояснює ту доброзичливість, яку випромінює молода поетеса. А щоденне спілкування з 14-літньою донькою, можливо, спонукало її до дій, до закликів: «Навчійтеся бачити дива!», «Любіть

життя, цінуйте кожен мить!», «Дитячі долі, люди, вбережіть!», до нагадувань: «Сім'я – це скарб, цінніший від усіх, це талісман, могутній оберіг!».

Хоча пише для себе й для друзів авторка давно, ще з років підліткового максималізму, видати першу поетичну збірку ризикнула лише тепер. А ми зазирнемо до неї, пам'ятаючи слова Оксани Іваненко: «Книжки – це наша праця, наша совість. Цілющої води струмок».

І бодай мить побудемо в обіймах краси, до якої нас кличе Тетяна Леонтєва: «Дивіться на прекрасне, Милуйтеся та мрійте...».

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України

ПОЛИНОВА ПАМ'ЯТЬ ЖУРНАЛІСТІВ

**ЯК «МИРНИЙ АТОМ»
ВИПРОБУВАВ ПРЕСУ НА
ЛЮДЯНІСТЬ**

Випускник Полтавського педінституту Микола Петрович Лаціс приїхав до Чорнобильського району 1960 року. Викладав у селі Ладижичі українську мову й літературу. А ще – історію та німецьку мову. Через два роки вже в міжрайонній заочній середній школі працював завучем, директором.

Системна робота зі словом привела його через п'ять років до газети – на посаду літпрацівника. Потім були й відповідальні посади, а коли 1980-го закінчив вищу партшколу, очолив колектив чорнобильської газети «Прапор Перемоги».

Я знаю Миколу Петровича з вересня 1983 року, відколи обійняла посаду редактора макарівської районної газети. Ці два колективи, а ще – наші колеги з тодішніх Поліського, Іванківського та Бородянського районів, входили до творчого об'єднання газет Київського Полісся.

На спільних засіданнях (ми жартували – на «розширених редакційних літучках») обговорювали актуальні питання, творчі успіхи й невдачі, шукали способів поліпшити свою роботу. Організовував ці заходи, створював ділову атмосферу професійного спілкування Петро Якович Дерикіт, який більш як чверть віку очолював іванківську районку. Саме він на одному із засідань запропонував передати свої громадські повноваження мені – на той час єдиній в області жінці-редакторці. Мої вагання після несподіваної пропозиції розвіяли колеги: «Не переживай, усе буде гаразд. Ми ж команда поліщуків. Вважай – єдина родина». Їхні жартівливо-серйозні слова згадувала не раз, відколи трагічна ніч 26 квітня 1986 року розділила життя кожного з нас на «до» і «після». А ще знов і знов пересвідчувалась, що колеги не кидали слів на вітер того незвичайного і такого тяжкого року.

Засвідчує це й інтерв'ю-спогад, записане незадовго до 35-х роковин катастрофи на ЧАЕС.

ЗАМІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ – НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Подружжя Лацісів нині мешкає у Вінниці. І господар, і його дружина Марія Якимівна, яка все життя викладала у школах математику, вже на заслуженому відпочинку. Після Бородянки у новоствореному Згурівському районі Київщини Микола Петрович очолював районку, а у 1991–1996 роках – вінницьку обласну газету «Земля Подільська». На новому місці одразу знайшли

Людмила Мех (ліворуч), Микола Лаціс (праворуч) та журналісти міжрайонного творчого об'єднання Київського Полісся з Анатолієм Зоненком (другий зліва) – очільником столичної організації СЖУ (Макарів, 1984)

Покинута оселя Лацісів у Чорнобилі

однотумців – поповнили актив обласного осередку громадської організації «чорнобильців». Саме за безпосередньої участі досвідченого газетяра побачили світ збірники спогадів про родини ліквідаторів наслідків катастрофи: «Вінничани і зірка Полин», «Полинові шляхи вінничанок», фотоальбом «Під чорним крилом Чорнобиля». А серед колективних видань є також власні книжки члена творчої спілки журналістів – «Чорнобильські спомини» та «Чорнобильяни».

Крім почесного диплому й золотої медалі лауреата премії Спілки журналістів СРСР (1986) та відзнак Київської організації СЖУ–НСЖУ, Миколу Лаціса вшановано Почесною грамотою Верховної Ради України «за особливі заслуги перед Українським народом» (2017).

Отож телефоную давньому знайомому й колезі. Після звичного обміну новинами про справи сімейні передаю вітання від спільних столичних друзів – колишнього керівника управління преси та інформації Київської обласної держадміністрації Григорія Володимировича Кавича та нашої «мами» – улюбленого кадровика управління Надії Юхимівни Мельниченко. І тут поринаємо у спогади...

– Уже й не пам'ятаю, чи розповідав, що мені випало серед перших

Подружжя Лацісів: Микола Петрович і Марія Якимівна

дізнатися про аварію, – каже Микола Петрович. – Тієї ночі на традиційному чергуванні секретарів парторганізацій у райкомі був саме Василь Дем'янович Лісовий – заступник редактора. Він повідомив про надзвичайну ситуацію на ЧАЕС. Тоді ми ще не уявляли, що це початок катастрофи. Вранці, йдучи на роботу, почув розмову двох жінок, чії сини були на чергуванні. Подробиці розмови шокували. Зрозумів – біда! І саме вона показала, хто є хто. Тодішній голова райвиконкому, який за посадовими обов'язками у час над-

звичайної ситуації мав би очолити цивільну оборону району, дізнавшись, що сталося, втік з родиною до тещі. Усі організаційні справи взяв на себе райком партії. Редактори ж газет, ви пам'ятаєте, у той час були членами бюро, депутатами районних рад. Мені доручили очолити групу, яка організувала евакуацію жителів села Машеве.

Третього травня, поки долали кілька десятків кілометрів, не раз зустрічали дозиметристів. І хоча вони не мали дозволу оприлюднювати дані про високий рівень радіації, щоб не зчиняти паніки,

все-таки дехто казав: «Будьте обережні. Далі небезпечно». А як тут уникнути тієї напасті, коли вона вже була всюди!

Поки доїхали до села, де 162 двори, там уже стихійні збори. Попри десятки років спілкування з різними аудиторіями, я на мить розгубився. А потім сказав схвилованим людям: «У давнину гінцеві, що приносили погану звістку, відрубували голову. Але ж ви не царі, а ми не гінці. Після вашої евакуації буде наша. Не гаймо часу, вже їде транспорт, спочатку чоловіки завантажуть худобу, потім в автобусах і автомобілях покинемо село всі разом».

За два дні вже виїздили й мешканці райцентру. Як і всі, ми теж брали найнеобхідніше – редакційні документи, печатку, банківську чекову книжку. Запас фотопаперу «фонив» так, що його не без вагань та з великим жалем наш фотокор Олексій Гаврилов залишив, як і оргтехніку. Непросто було покинути й власне майно. Наша родина не один рік вкладалася у приватний будинок. Дім, у якому стільки було радості й сміху наших двох синів, корінних чорнобильців, де разом раділи з кожної нової покупки меблів чи довгоочікуваного телевізора, і все, що в домі, ураз стало... баластом!

Хто не пережив такої катастрофи й евакуації, не може оцінити морального, емоційного стану людини, яка не знає, що буде далі. Непросто було й нам, газетяркам. За попередні кілька років перебування-гласності передплатники районки звикли до гострих, критичних публікацій на сторінках «Прапора Перемоги», до сміливої позиції журналістів у викритті оргів у роботі підприємств і організацій. А тут – інформація закрита, може, й напівправа... Отож виходило, що замість відповіді на запитання людей ми лише розгублено знизували плечима...

На найголовніше запитання, чи надовго ідемо з дому, ніхто навіть «нагорі» тоді не міг відповісти. Називали різні строки – від двох-трьох днів до тижня, ну, найдовше – на місяць. Хто ж тоді міг знати, що покидаємо домівки назавжди!

«ПІЩАНІ» ДЕСАНТИ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

– Миколо Петровичу, я не раз бувала в редакції «Прапора Перемоги». Як зараз перед очима – охайне приміщення в центрі Чорнобиля, а поряд – основні адміністративні будівлі району. Певно, там же й заклади культури...

– Так. Вулиця була центральна – Радянська, але місцеві казали – Корогодська. То її історична назва. До слова, великі пожежі торік були саме на території Корогодського лісництва – за 20 кілометрів від Чорнобиля. Щодо наших сусідів – справді, там були адміноргани.

Микола Лаціс (третій справа) серед членів творчого об'єднання біля редакції районної газети в смт Іванків на Київщині (1985)

А серед окрас вулиці – нове приміщення бібліотеки, в якій на першому поверсі містилися спеціальні зали для дітей та юнацтва. Там обговорювали прочитані книжки, влаштовували невеликі вистави й дитячі святкові ранки. Саме навпроти цієї красивої споруди почалося будівництво нового приміщення нашої редакції – вона мала стояти впритул до недавно збудованої друкарні.

У Будинку культури працювали всілякі гуртки, вечорами й у вихідні завжди людно. До речі, наш ансамбль бандуристів був відомий і за межами Київщини. Стоєвню ж культпрацівників – саме вони з учителями двох середніх міських шкіл, музичної та школи-інтернату, вихователів двох дитячих садочків у спекотні дні наприкінці квітня 1986-го взяли до незвичної для них роботи. На березі річки Уж жінки насипали пісок у мішки, зав'язували їх, а чоловіки ще й тягали та завантажували мішки на автомашини, якими те все везли на вертолітний майданчик. А потім з гелікоптера мішки летіли в горнило пошкодженого реактора. Так було в перший тиждень після вибуху реактора. Потім урядова комісія, зваживши на висновки фахівців, скасувала ці роботи через можливу загрозу нового вибуху...

– Ви знаєте, Людмילו, – долучилася до розмови Марія Якимівна, – ніхто з місцевої інтелігенції не цурався тієї роботи. Здебільшого ми працювали з семи ранку до семи вечора. Моя колега Ольга Петрівна Снігур, яка вийшла з лікарні після складної операції, навідріз відмовилася залишатись удома. «Я обережно мішок підтримуватиму, поки ви, Маріє Якимівно, в нього насипаєте пісок», – сказала тоном, що не передбачав заперечень. Єдині, проти чийої допомоги ми категорично заперечували, це хлопці-старшокласники. Не маючи правдивої інформації про радіаційний фон навколо нас, ми розуміли серйозність ситуації і суто по-материнськи від-

Редактор Микола Лаціс. Фото з минулого

правляли юнаків-добровольців по домівках. Правда, не всі десятикласники дослухалися: «Ми будемо тут хоч і вночі працювати, аби швидше загасити»... Життя показало, що наша наполегливість не була зайвою.

Наслідки «піщаних десантів» не забарилися. Негаразди у здоров'ї відчула й на собі. Після евакуації до Бородянки змогла попрацювати в школі лише одну чверть, а ще чверть – після переїзду до новоствореного Згурівського району, куди чоловіка направили на роботу в редакцію газети.

– Я пам'ятаю, як ви дружно жили в Бородянці у тодішнього редактора газети. Петро Матвійович і Дора Михайлівна Розбурі віддали вам кращу кімнату, а обідали ви всі разом на кухні. Якось обідала з вами і я, коли під-

готовка чергового спільного номера газети затяглася, і двом голондним редакторам нічого не залишалося, як запросити на борщ і свою колежанку з Макарова. Жартую...

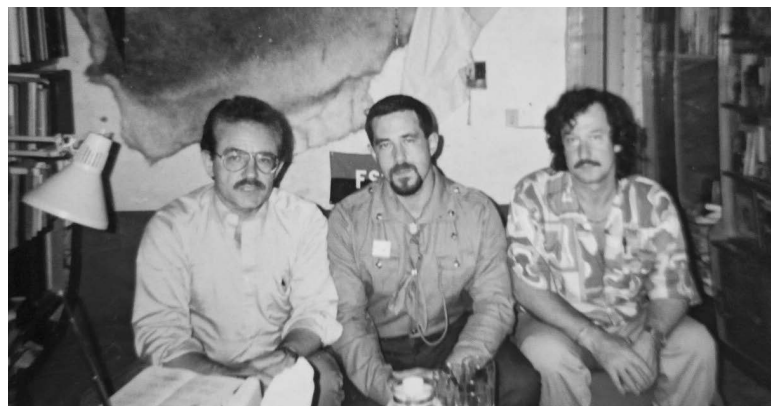
– Ми жили в сім'ї Розбур, як справжні родичі, весь час відчували щире, непоказне піклування, – Микола Петрович не стримує зітхання. – Для нас із дружиною та для молодшого сина Юрія в ті перші кілька місяців, сповнених розпачу й болю, колеги назавжди залишились близькими й дорогими Людми.

Далі буде

Інтерв'ю вела Людмила МЕХ, заслужений журналіст України, президент ВБФ «Журналістська ініціатива»

Фото Сергія ШЕВЧЕНКА і з домашнього архіву Миколи Лаціса

СПОГАДИ ПРО ПАКО (ДО 80-РІЧЧЯ МИТЦЯ)

Зліва направо: кореспондент «Радіо Свобода» Богдан Нагайло, Олег Покальчук, Юрій Покальчук. Червень 1990 року, квартира Юрія Покальчука, Київ, Русанівська набережна

13 березня відбувся онлайн-захід, присвячений Юрію Покальчуку. Це талановитий український письменник, перекладач, науковець, кандидат філологічних наук, голова міжнародного відділу Спілки письменників України.

Анастасія СКУРСЬКА

Онлайн-захід організував письменник Ярослав Карпець за сприяння літературно-художнього журналу «Дніпро» та низки інших організацій.

Юрій Покальчук знав 11 іноземних мов, вільно володів польською, англійською, іспанською, французькою. Перекладав Гемінґвея, Селінджера, Кортасара, Амаду, Маріо Варгаса Льюїсу, Кіплінґа, Рембо та багатьох інших, був першим в СРСР перекладачем творів славетного Хорхе Луїса Борхеса. Сам написав 17 художніх книг.

Невелика купка осіб домовилася про зустріч суботнього вечора, щоб ушанувати пам'ять про Юрія Пако (або просто Пако), як називали його між собою колеги по цеху. До цього товариства увійшла і я. У затишній атмосфері – хоч і дистанційно – розмова точилася навколо життя і творчості митця.

Присутній був і молодший брат Юрія Олег Покальчук – письменник, член НСПУ, соціальний психолог.

Теплі спогади Олега Володимировича буквально приковували учасників онлайн-події до монітора, а я лише зачаровано слухала. Після такого специфічного спілкування (через карантинні вимоги зустріча-

лись ми того вечора у Google meet) залишився виключно позитивний післясмак.

Це була не лекція, а саме розмова. Така тепла і щира! І поки ми так захоплено розмовляли (але здебільшого все ж слухали пана Олега), час промчав непомітно.

На жаль, не так багато можна знайти інформації щодо життєпису Юрія Пако у мережі – лише сухі факти та цифри, – а щоби зрозуміти людину, надто творчу, варто довідатися про її вдачу.

– Чи був помітним перекладацький та філологічний хист у Юрія змалечку?

Уперше його унікальність проявилася ще в дитинстві, коли він самостійно за підручниками вивчив хінді. Але мав і неабияке підґрунтя – так би мовити, тверду філологічну опору. Батько, Володимир Покальчук, був відомим літературознавцем, діалектологом, краєзнавцем, педагогом. Непогано володів польською та німецькою мовами. За словами Олега Покальчука, сходознавство у Юрія – від мами.

– Унікальність Юрія Пако – це результат копійної роботи чи вроджена геніальність?

«Я вважаю, що вроджене це у нього все ж таки, але методологію з самого початку заклав батько, а мати – інтелігенцію», – каже Олег Покальчук.

Навіть маючи таку унікальну родину та потужні вроджені мовні й перекладацькі задатки, Юрій Покальчук постійно вдосконалювався, ніколи не стояв на місці.

«Життя – це суцільна авантюра», – сказав нам на прощання Олег Покальчук, такий щирий і привітний. Тепер би хотілося потрапити на онлайн-зустріч, присвячену вже йому.

Спогади про Пако

13 березня

17:00

На платформі GoogleMeet

Спікери: Олександр Доміш – ідеолог, голова Мистецького об'єднання "Остання барикада"
Спеціальний гість – брат Юрія Покальчука, письменник і психолог Олег Покальчук

ЯК У ГУЛАГУ ЖИТТЯ ДОЛАЛО СМЕРТЬ

Оксана Кісь
**УКРАЇНКИ В ГУЛАГУ:
ВИЖИТИ
ЗНАЧИТЬ
ПЕРЕМОГТИ**

Нещодавно у Львові й Дрогобичі за фінансової підтримки Союзу українок Америки вийшла друком монографія докторки історичних наук Оксани Кісь «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти». Це перше історико-антропологічне дослідження повсякденного життя українок-політв'язнів ГУЛАГу.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Авторка зазначає, що ідея цієї книжки виникла у неї майже 20 років тому, коли вона записувала спогади Марії Шангутової 1923 року народження з села Денеші на Житомирщині про примусову працю у нацистській Німеччині для міжнародного усноїсторичного проекту. Після завершення інтерв'ю у неформальній розмові за чаєм виявилось, що після повернення на Батьківщину цю жінку звинуватили в колаборації, засудили й відправили у табори ГУЛАГу. Оксана Кісь згадує: «Ця старенька згорблена жінка згадувала про свою неволю не як зацькована жертва, але з гідністю і гордістю – вона говорила про свій досвід успішного протистояння потужній руйнівній системі. Те, що вона вижила в таборах усупереч усім жахіттям, сама Марія оцінювала як особисту перемогу над режимом. Попри все пережите, вона не почувалася жертвою – то не була розповідь особи, яка постраждала, але людини, яка пододала».

Книжка «Українки в ГУЛАГу» висвітлює переважно ГУЛАГ періоду «пізнього сталінізму» від 1939 до 1956 року, коли ця карально-репресивна структура досягла свого максимального розвитку і в кількісному, і в якісному сенсах. Саме цей період вирізнявся зростанням частки засуджених за так звані політичними статтями. Спершу, після приєднання до УРСР Західної України та Буковини, а особливо після витіснення німецьких окупантів з теренів України та поразки нацистської Німеччини стрімко зріс потік репресованих за звинуваченнями в антирадянській діяльності (націо-

налізм), колаборації, зраді Батьківщини та інших подібних політичних «злочинах». Частка політв'язнів у ГУЛАГу зростає від 18,6% у 1938 році до 40,7% у 1944 році, а вже через два роки засуджені за політичними статтями становили 60% невільників.

Від середини 1930-х років простежується тенденція до «етнізації» офіційного трактування поняття «ворога» сталінським режимом: ворогів визначали не так на класовій, як на національній основі. У довоєнні роки частка українців серед в'язнів ГУЛАГу становила близько 14%. У 1944–1947 роках кількість українців зростає у 2,4 рази, і надалі вони незмінно становили другу за кількістю національну групу в'язнів ГУЛАГу. На 1 січня 1951 року кожен п'ятий в'язень ГУЛАГу був українцем. Серед каторжан українців було від третини до половини.

Водночас змінювався і статевий склад ув'язнених. У 1941 році жінки становили 7,6% ув'язнених, до літа 1944 їх було вже 26%, а на 1 січня 1945 року їхня частка сягнула 30,6%. Окрім інших категорій засуджених жінок (колишніх оstarбайтерів, мешканок окупованих територій тощо), наприкінці війни та у повоєнні роки, коли радянські каральні органи розпочали масовий наступ на українське націоналістичне підпілля, до ГУЛАГу потрапила величезна кількість дівчат і жінок, звинувачених у співпраці з повстанцями.

Оксана Кісь аналізує понад півтори сотні особистих спогадів колишніх невільників та офіційні документи і докладно висвітлює різні сторони повсякдення українських жінок.

Спогади підтверджують, що консолідація ув'язнених відбувалася насамперед на національному ґрунті. Оксана Кісь пише: «Свої національні почуття ув'язнені українки передавали у творчості, яка помітно спиралася на установлені взірці традиційної культури. Попри сувору заборону, спів народних пісень, вишивання, відзначення християнських свят набули масового характеру серед невільників і стали впізнаваними маркерами українськості, способом репрезентувати українську ідентичність у таборах ГУЛАГу, у них стали домінувати національно-патріотичні мотиви».

Культура, творчість допомагали жінкам вижити у нелюдських умовах.

Ірина Сенік, яка народилася 1926 року в національно свідомій родині у Львові, 1941 року вступила до ОУН, була зв'язковою головнокомандувача УПА Романа Шухевича. Наприкінці 1945 року Ірину, студентку Львівського університету, було заарештовано і засуджено до 10 років ув'язнення, 5-річного обмеження у правах та довічного заслання. У неволі жінку рятувала поезія та вишивання. Складати вірші дівчина почала ще

Фото 45. Невільницька вишита іконка.

Фото 80. Тюремна вишивка Ганни Процьків-Лівень, 1949 р.

в дитинстві. А техніці вишивання її навчила однокамерниця – мати-ігуменя Ірина-Софія Мармаш. Ірина завжди щось мережила – то рядочки слів, то хрестики візерунків. І це при тому, що після катувань у слідчій тюрмі та внаслідок надвимоги праці у таборах жінка скалічила і потерпала від постійного болю. 1998 року на з'їзді Світової федерації українських жіночих організацій у США Ірину Сенік було визнано однією зі ста Героїнь Світу. Її численні вірші та взірці візерунків для вишивання були опубліковані вже після проголошення Незалежності України.

Дух невільників у найсуворіших обставинах підтримував спільний спів. Хоча за пісні жінок нерідко кидали до карцеру.

Оксана Кісь відзначає: «Забронений у таборах, однак широко практикований спів народних пісень можна розглядати як форму пасивного спротиву антигуманному режиму ГУЛАГу, який трактував в'язнів як позбавлених почуттів та емоцій рабів без права на радість. Усупереч фізичній неволі, жінки відчували внутрішню свободу: у піснях вони почувалися вільними для спогадів та мрій, а сті-

ни, огорожі й кордони втрачали своє фатальне значення».

Одним із поширених видів таборової творчості стала аматорська поезія. Така діяльність була суворо заборонена та призводила до покарань. Стефанія Коваль-Надорожняк згадує: «Тоді багато наших дівчат писали вірші, переважно про любов до України, про тугу за рідним краєм. І я теж. Це кваліфікувалося як антисоветська пропаганда з допомогою поезії буржуазно-націоналістичного змісту». Галина Шандарак-Бровченко свідчила: «Вірші під час обшуку наглядчі забирали, інколи віддавали в оперативний відділ, а там розбиралися – кого в карцер, кого в БУР, кому другий строк. Були такі наглядчі, що на наших очах спалювали в буржуйці знайдені при обшуках вірші, листи та ін. Ці не бажали вислужитись, не хотіли для нас нового строку».

Оскільки вірші були створені синхронно з подіями, які переживала авторка, і відображають її стан саме в той момент, вони набувають подвійного статусу – літературного твору та особистого свідчення.

Оксана Кісь пише: «Окрім очевидного психотерапевтичного ефекту поетичної творчості (вивільнення та вербалізація емоційних тягарів та важких думок), практика віршування також допомагала жінкам, які опинилися у нелюдських обставинах, плекати у пам'яті найдорожчі спогади і мрії про нормальне життя, артикулювати власну систему цінностей і переконань».

Далі дослідниця розповідає: «Одним із способів забути жахіття ув'язнення, зняти нервову напругу та розвіяти тугу стали театралізовані постановки... Цілком очевидно, що такі постановки виконували кілька важливих психологічних функцій: артикуляція української ідентичності (через мову та національне наповнення вистав), консолідація в'язнів (через усвідомлення спільності долі формувалося почуття солідарності), емоційного катарсису (вивільнення від нагромадженого стресу та негативних емоцій, прояви яких у повсякденному житті в бараку доводилось повсякчас гамувати), задоволення творчих та естетичних потреб в'язнів (підготовка до вистави мобілізувала креативний потенціал жінок). Саме тому жінки готові були докласти величезних (у тих умовах – просто надлюдських) зусиль у цій справі».

Чи не кожний спогад жінок-політв'язнів містить розповідь про відзначення, попри сувору заборону, головних християнських свят – Різдва та Великодня. До участі в них українки запрошували всіх мешканців таборового барака чи в'язничної камери, незалежно від їхньої національності чи віросповідання. У таборах, де кожна крихта хліба була на вагу золота, невільниці відкладали свій скупий пайок, щоб із нього приготувати святкове частування на Різдво і Великдень.

ФЕНОМЕН ГЛАДКОГО

Дуже поширеним видом жіночої творчості у камерах в'язниць і табірних бараках була вишивка. Німкеня Валлі Шліс, якій трапилося кілька років провести в одному бараку з українками, пригадувала: «Українки дуже любили вишивати. Коли бракувало ниток, тоді розпорювали якусь стару шматку, нитки навивали на клубок і тим вишивали. З нічого не раз виходив мистецький твір! Кожна з них це зміла».

Оксана Кісь пише: «З одного боку через вишивання жінки маніфестували свою національну, релігійну та гендерну ідентичність; з іншого – обмінюючись невеличкими вишитими пам'ятками, жінки скріплювали своє таборове сестринство, позначали коло "своїх"; врешті, вишивальницька майстерність могла стати для жінки додатковим ресурсом виживання». Дехто з жінок підзаробляв собі вишиванням, виконуючи замовлення чи то жінок, засуджених за кримінальні злочини (матеріальне становище яких у таборах і колоніях було суттєво кращим), чи то вільнонайманих працівниць чи навіть дружин охоронців і керівників таборів.

Ще один поширений у неволі вид творчості – художні листівки, якими невеличкі вітали із святами одна одну та родину за межами табору. Порівняно невеликий розмір дозволяв легше їх переховувати під час обшуку. Тому доволі багато таких зразків збереглося донині. Політв'язні Любов Пальчевська і Любов Басараб передали до Львівського історичного музею багато табірних виробів.

Художній хист, як і вишивання чи інші таланти, міг стати для жінки додатковим ресурсом для виживання. Талановита художниця Катерина Трейман із Румунії, яка мала слабе здоров'я і не могла виконати «норму», через що майже постійно перебувала на штрафпайку, виживала завдяки малюванню портретів і листівок для інших невеличниць, які натомість підготовували її. У таборах Карлагу талановиті художники малювали на замовлення табірної адміністрації в обмін на скромну винагороду, найчастіше – їжу та звільнення від загальних робіт.

Надзвичайно популярною і масовою формою дозвілля у в'язницях і таборах стало переказування класичних творів художньої літератури і кінематографа.

Культура і власна творчість допомагали невеличницям протистояти дегуманізуючому впливу ГУЛАГу.

Їхні спогади – це розповіді не про ГУЛАГ як машину смерті, а про те, яку ГУЛАГу життя пододало смерть.

Оксана Кісь робить висновок: «Досліджуючи та висвітлюючи жіночі практики пристосування, спротиву та виживання у нелюдських обставинах ГУЛАГу, ми зможемо показати, що ці жінки не були покірними, безвольними жертвами, які пасивно корилися своїй долі. Навпаки, як показує ця книга, вони шукали й знаходили способи боротися, відчайдушно протистояли смерті, і багатьом таки вдалося її перемогти».

Свій 75-літній ювілей майстер деревориту Ярослав Гладкий відсвяткував як почесний громадянин Червонограда, заснованого у далекому 1692 році під назвою Кристинопіль. Це місто є одним із важливих центрів Львівсько-Волинського вугільного басейну. Ярослав Михайлович теж працював у цій галузі – він колишній інженер-геодезист шахти «Відродження», маркшейдер.

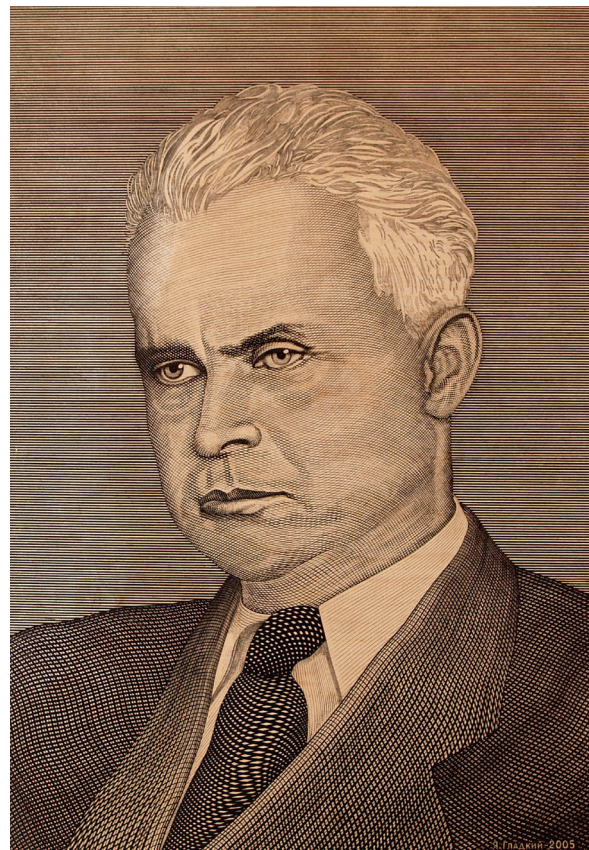
У вітальному листі до ювіляра зазначено: «Ви творите у мистецтві те, що фахівці вважають нереальним, – за допомогою різьблення різної глибини штрихів, подвійних та потрійних перетинів, створюєте об'ємність форм, залежно від освітлення яких однокольне полотно набуває тональних відтінків. Ви єдині в світі, хто так вміє. Ми горді, що Червоноград причетний до Ярослава Гладкого».

У мистецьких колах про Ярослава Гладкого давно говорять не інакше, як про «людину, здатну подивувати світ». Його оригінальна техніка плоского різьблення по дереву в позитиві, в основі якого – чорний штрих, практично не має аналогів. Понад сорок років митець творить свої шедеври. У колекції, що мандрує Україною і за кордоном, – понад 30 робіт. Кількість нібито й невелика, проте варто нагадати: автор надає перевагу великим форматам, що потребує додаткових зусиль і ускладнює творчий процес. Як приклад наведемо кілька творів: «Іоан Богослов» – 162×144 см, «Осанна» – 162×146 см, «Т. Шевченко: "Встань же, Боже, суди землю і людей лукавих"» – 163×89 см. Митець виконує різьблення на дошці лише в одному авторському примірнику, не передбачаючи тиражування. Над деякими роботами Гладкий працював по кілька років.

Свого часу, побачивши Шевченкові офорти з творів Рембрандта у київському Національному музеї Тараса Шевченка, Гладкий загорівся бажанням відтворити шедеври світового мистецтва на дереві. Не маючи мистецької освіти, майстер чудово володіє різцем. Він із пристрасстю прагне до мистецтва високого стилю і бачить свою мету в тому, щоб величними образами будити душі людей, виривати їх бодай на певний час із буденної суєти. Спочатку Гладкий, за прикладом давніх різьбярів, захопився копіюванням живопису Рубенса, Рафаеля, Доре, Кипренського, згодом почав обирати вагомі, на його думку, постаті з минулого й сьогодення. Так виникли твори «Іоан Богослов» (1999), «Т. Шев-

Богдан Ступка в ролі Богдана Хмельницького

Олександр Довженко

ченко: «Встань же, Боже, суди землю і людей лукавих» (2001), «Пушкін у Літньому саду» (2003), «Микола Гоголь в Києві» (2005). Дух молодості, безпосередності випромінює «Автопортрет. Весняний настрій» (2001, 102×92 см). З-під різця Гладкого вийшли портрети його земляка, народного депутата України Петра Олійника, Президента України Віктора Ющенка (обидва – 2004), Наталії Ужвій та Олександра Довженка (2005).

Особливо плідним виявився для різьбяра 2017 рік. Тоді він завершив роботу над трьома творами: «Молоді роки. Шевченко», «Гертруда – Христина Потоцька» і «Титан духу – Андрей Шептицький». «Фігуративне мистецтво майстра являє світові образи людей у найвиразнішому душевному стані», – писав про творчість Я. Гладкого київський мистецтвознавець Володимир Підгора.

Наприкінці 2020 року митець закінчив роботу над твором «Два Богдани», який передає образ Богдана Ступки в ролі Богдана Хмельницького. Ярослав Михайлович через усе своє життя прониє шанобливе ставлення до цього артиста, свого земляка, адже й сам брав участь у театралізованих виставах, граючи на акордеоні на сцені місцевого будинку культури. Митець особисто був знайомий з Богданом Ступкою та його дружиною Ларисою і зазначав, що у спілкуванні той був дуже позитивний, добрий і життєрадісний. Загальновідомо, що Богдан Сильвестрович дивовижно перевтілювався у своїх персонажів і з вражаючою точністю передавав їхні обличчя. Отож, відчуваючи велику

Микола Гоголь

відповідальність, Гладкий дуже хвилювався – чи вдасться йому відтворити обличчя Ступки й Хмельницького, що називається, «два в одному». Варто зазначити, що здатність митця надати кожному портретові щось особливе обумовлена не лише його вмінням вибудувати індивідуальну конструкцію образу, а й тим, що він віртуозно володіє графічною мовою.

Особливою красою й ліричним щемом позначені вишукані гравюри, що оспівують теми материнства: «Блаженні чисті серцем» (1992), «Забави: любов амурів» (1995), «Поезія кохання» (2000), «Плоди кохання» (2001) та інші.

Релігійні сюжети Гладкий вважає вічним багатством, джерелом ідей і тем для будь-якого художника. Саме вони домінують у його творчості, Особливою силою наповнені об-

рази Божої Матері з Дитиною «Мадонна делла Седдіа» (1981), «Осанна» (2001), «Образ Матері Божої Кристинопольської» (2007), «Вишгородська Божа Матір» (2009), «Великомучениця Варвара» (2014). Тут варто нагадати, що одразу після створення ікони «Великомучениця Варвара» її разом із деякими іншими творами презентували в музеї «Шахтарська слава» ДП «Львіввугілля». Ікону покровительки гірників було передано у храм святої Варвари, де вона займає чільне місце.

За плечима у Ярослава Гладкого – понад 30 персональних виставок, починаючи від першої, яка відбулася 1996 року в Червоноградському музеї історії релігії, що розмістився у колишньому Палаці Потоцьких. Його твори дивували своєю оригінальністю й неабиякою майстерністю відвідувачів виставок у Львові, Києві, Сокалі, Дніпрі, Черкасах, а також у старовинному козацькому селі Вереміївка, що на Черкащині. Дереворити мали численні відгуки у пресі й на телебаченні, й ними пишаються не лише земляки художника – зокрема, про його творчість можна дізнатися на сайті «Мистецька Вереміївка».

Кожна нова дошка Ярослава Гладкого – це результат технічних варіацій. Майстер постійно у пошуку, він уміло використовує властивості дерева й інструмента, який сам виготовляє. Світогляд митця визначається не тільки реаліями сьогодення, а й розумінням вічних цінностей.

КОЗАЦЬКІ КОРЕНІ ПЕТРА ШЕЛЕСТА

На 30-му році незалежності майже ні в кого не залишилося сумнівів у тому, що 70 років радянської влади в Україні були періодом окупації з усіма наслідками, які з цього випливають.

Євген БУКЕТ

Маріонеткові уряди так званої УРСР в абсолютній більшості своїй сліпо, а іноді навіть з особливим «зашкваром», аби вислужитися, виконували інструкції, що надходили з Москви. Кожен очільник КПУ, без винятків, був типовим виразником радянської партноменклатури високого рангу, ключовим елементом політико-ідеологічної конструкції московського центру. Це слід чітко розуміти перед тим, як починати знайомство із книжкою кандидата історичних наук Олега Бажана «Петро Шелест: Вірю в розквіт моєї рідної України...».

ни...», яка щойно побачила світ у Парламентському видавництві.

Проте, «розуміти» сутність тоталітарного окупаційного режиму зовсім не означає «забути» чи «викреслити» 70 років буття українських земель з історії. Навпаки, ми повинні максимально неупереджено проаналізувати цей час і оцінити з позицій незалежної української держави роль кожного більш-менш впливового представника радянської системи у наближенні моменту проголошення української незалежності.

У цьому сенсі постать Першого секретаря ЦК КПУ (1963–1972) Петра Юхимовича Шелеста видається однією з найцікавіших. Погоджуюся з автором книжки, що Петра Шелеста не варто означувати епітетами на кшталт «партійний націоналіст». Бо «українофільство» Шелеста мало особливий радянський характер. Він не бачив майбутнього України поза Радянським Союзом, залишався непохитним поборником соціалістичного ладу, провідником генеральної лінії КПРС у боротьбі з дисидентським рухом тощо. Та водночас Олег Бажан переконаний, що «позиція, вчинки та діяння Петра Шелеста, спрямовані на збереження бодай обмеженої економічної та культурно-національної свободи українського народу в умовах пануючого на той час тоталітарного режиму, заслуговують на гідне пошанування та пам'ять... Віра в ідеали соціалістичного інтернаціоналізму чудово уживалися з його україноцентричними поглядами. Дуалістичний світогляд не заважав П. Шелесту протегувати етнокультурному ренесансу, сприяти формуванню української ідентичності, наскільки це було можливо в умовах командно-адміністративної системи в СРСР».

У наш час особливого вивчення та уваги потребує ставлення Петра Шелеста до історії України, української мови й культури, його щира віра у рівноправність українського та російського народів у межах СРСР і намагання практично посприяти утвердженню цього переконання. Природно, що аналізові саме цієї площини діяльності радянського чиновника вищого рангу автор книжки і присвятив своє дослідження.

«Надмірною» любов'ю до всього українського, зокрема й до козацтва, що була відображена у книзі «Україно наша Радянська», Петрові Шелесту врешті-решт дорікнули «рецензенти» з АН УРСР. Причина такого глибинного, щирого пієтету абсолютно природна – національність і походження з козацького роду. Дивно, але досі ніхто з дослідників не звернув уваги на питання вивчення родоводу Петра Шелеста. Олег Бажан також подає лише скупі автобіографічні відомості. Петро Шелест народився 1 (за новим стилем 14) лютого 1908 року в селі Андріївці Зміївського повіту Харківської губернії (нині – смт Андріївка Балаклійського району Харківської області). У спогадах Перший секретар ЦК КПУ писав: «за розповідями батька, його прадід, Шелест Степан, був сотником у Запорізькому війську. Очевидно, був хоробрим воїном, бо похований з почестями і військовими відзнаками в Холодному Яру».

За відомостями, які знайшов Олег Бажан у Центральному державному архіві громадських організацій України, прапрадідом Петра Юхимовича був Йосип Шелест – запорозький козак, ініціатор і перший полковник Коліївщини. Могила Йосипа Шелеста в

Холодному Яру із пам'ятним каменем, встановленим наприкінці 1960-х років, збереглася дотепер. На цьому місці, поза сумнівом, побував свого часу і Петро Юхимович.

Про те, правдива ця легенда чи це лише міф, створений з нагоди 200-ліття Коліївщини, яке припало на 1968 рік і було відзначено – вочевидь, не без сприяння Шелеста, – на республіканському рівні, можна дізнатися лише провівши генеалогічне дослідження. Метричні книги та сповідні розписи церков Андріївки зберігаються у Центральному державному архіві України (Київ) та Державному архіві Харківської області.

Наразі, опрацювавши документи, доступні онлайн, нам вдалося встановити наступне. Прапрадід Петра Шелеста розрахунково мав би народитися наприкінці XVIII століття і аж ніяк не міг бути похованим під час Коліївщини у Холодному Яру. Зрештою, сотником у запорозькому війську в той час він теж уже бути не міг. Тому легенда оповідає не про прапрадіда, а про більш давнього пращура. А у сповідних розписах 1799 року (ЦДІАК України. Ф. 1989, оп. 1, спр. 632) знаходимо відомості, що казенні обивателі Шелести є прихожанами всіх трьох церков у Андріївці Зміївського округу Слобідсько-Української губернії. Миколаївської церкви – Павло Семенів Шелест, 43 роки, з дружиною Тетяною Івановою та дітьми – Яковом старшим (у нього дружина – Мотрона Яковлева), Яковом меншим і Марфою; Трохим Пилипів Шелест, 36 років, з дружиною Меланією Карповою та дітьми – Михайлом (у Михайла дружина – Ксенія Корнієва і

син Стефан), Григорієм, Марією, Тетяною і Євдокією; Костянтин Пилипів Шелест, 48 років, з дружиною Ганною Федоровою, дітьми – Марком (у нього дружина – Барвара Лук'янова та діти – Ганна і Надія), Семеном, Стефаном і сестрою Катериною. Різдво-Богородицької церкви – Яків Семенів Шелест, 38 років, з дружиною Єфросинією Михайловою та дітьми – Петром, Дмитром, Семеном й Іриною. Воскресенської церкви – Стефан Власов син Шелест, 46 років, з дружиною Параскевою Романовою та дітьми – Григорієм (у нього дружина – Агафія Пилипова і син Омелян) й Іваном.

Як бачимо, на рубежі XVIII–XIX ст. рід Шелестів у Андріївці був уже досить розгалужений (жили нащадки Семена, Пилипа і Власа Шелестів), і щоб встановити, з якої саме гілки походив Петро Юхимович, потрібні додаткові дослідження. Перспективним бачиться й дослідження витоків роду – коли й звідки могли потрапити Шелести в Андріївку.

Підсумовуючи, хочеться зазначити, що українським історикам важливо вивчати не лише віхи життя і діяльності окремих діячів, а й їхні родоводи. Інформація про походження людини допомагає зрозуміти мотивацію її вчинків, мету та причини окремих рішень. А окрім того, вивчення походження лідерів України сприятиме формуванню історичної тягlosti нашої державності, адже пращури нинішніх лідерів майже напевно були свідками чи безпосередніми учасниками визвольних змагань минулого. Козацькі корені Петра Шелеста, одного з лідерів періоду радянської окупації України, яскраво це доводять.

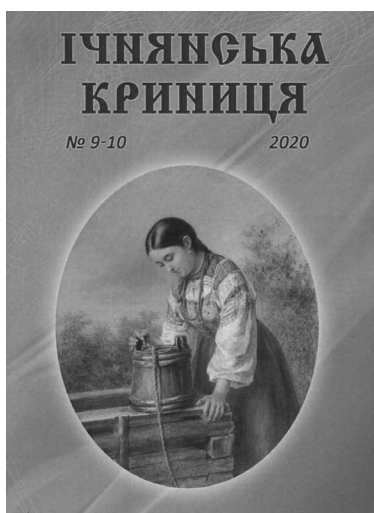
ІЧНЯНСЬКИЙ ФЕНОМЕН Вийшов №9–10 альманаху «Ічнянська Криниця»

Щиро шаную людей, у яких слова не розходяться з ділом, які роблять добрі справи для батьківського краю та рідної Вітчизни і, незважаючи на всі негаразди й труднощі, не опускають руки, а самовіддано працюють.

Сергій КВІТНИЦЬКИЙ

Саме такими подвижниками вважаю письменника Станіслава Маринчика та його одноподумців з Ічнянського об'єднання літераторів «Криниця». Це – яскраві творчі постаті! Усі вони різні за віком, освітою, характерами й поглядами, а об'єднує їх велика любов до Слова.

Створена з ініціативи Станіслава Маринчика 2003 року, «Криниця» згуртовує нині близько 50-ти обда-

рованих людей з рідної Ічні, України та з-за кордону. Об'єднання веде просвітницьку роботу, популяризує українську літературу та підтримує таланти. Літератори «Криниці» гідно виступали й за межами Чернігівщини, зокрема, презентували свої твори у Національній спілці письменників України.

За ці роки об'єднання провело дуже багато творчих зустрічей з відомими письменниками. Залюбки й не раз приїздили до «криничан» Герой України Юрій Мушкетик, Шевченківські лауреати – поети Леонід Горlach та Дмитро Іванов, видатний науковець, академік Микола Жулинський, кобзар-лірник, народний артист України Василь Нечеп та інші визначні діячі. Понад 20 разів побував в Ічні за ці роки президент МГО «Міжнародна літературно-мистецька Академія України» Сергій Дзюба, який активно співпрацює з «Криницею».

Тут справедливо пишуться і своїм літературно-художнім, науковим, публіцистичним та історико-краєзнавчим альманахом «Ічнянська Криниця». Нещодавно вийшов його ошатний №9–10. Ви-

данню альманаху традиційно посприяли благодійники Віктор Кияновський та Микола Воцєвський. Головний редактор альманаху – Станіслав Маринчик, редакційна колегія: Наталія Черненко (заступник головного редактора), Надія Прочай (відповідальний секретар), Ніна Штанько-Ткаченко, Валентина Михайленко, Ірина Шкребка, Аїда Безлепкіна та Ольга Штепа. Називаю всіх, адже щоб видати таку велику книжку, потрібно багато часу, зусиль, розуму та доброти.

Привертають увагу публікації Сергій Дзюби (пісні, переклади, пародії та оповідання), Тетяни Дзюби (вірші), твори Станіслава Маринчика, поета і перекладача Станіслава Шевченка, Галини Шитікової де Ескобар (яка мешкає у Болівії і приїздить в гості до Ічні), дотепних гумористів Олександра Гаврися, Миколи Дягіля та Миколи Зеленського, поетів Во-

лодимира Гольця, Ганни Дроботуценко, юної Діани Швидченко, Валерія Залізного, Людмили Гуценко, Ганни Демиденко, Віри Кириченко, прозаїка Михайла Дробнова, поета, прозаїка та автора пісень Віктора Ковальовського, поета, публіциста і автора пісень Миколи Кузьменка, публіциста Андрія Іванця, краєзнавця Ольги Тимчишин... Даруйте, не можу назвати всіх авторів номеру, адже його обсяг – майже 500 сторінок.

Кожна публікація супроводжується світлинами та біографічними довідками. На одній з обкладинок розміщено фото нагородження Міжнародною премією імені Миколи Гоголя видатного аграрія і публіциста, Героя України Леоніда Яковишина.

Хочеться щиро подякувати всім, причетним до створення альманаху – це справді небайдужі люди, які вболівають за нашу культуру, освіту і книговидавництво.

ПАМ'ЯТНИК АВГУСТИНУ ВОЛОШИНУ ВІДКРИТО У КИЄВІ

З нагоди 82-річчя Карпатської України з ініціативи Товариства закарпатців у Києві й за сприяння меценатів, дипломатів, духовенства та громадських організацій у Києві на Аскольдовій Могилі відкрито пам'ятник Президенту Карпатської України Августину Івановичу Волошину. Учасниками цієї історичної події були В. В. Лазоришинець, В. В. Дурдинець, С. М. Квіт, І. О. Цинцадзе, В. В. Пацкан, автор пам'ятника, скульптор А. С. Балог та інші.

Освятив пам'ятник глава Української Греко-Католицької Церкви Святослав Шевчук.

Учасників події привітав президент Товариства закарпатців у Києві Василь Васильович Лазоришинець. Він наголосив на важливості справедливої оцінки історичних постатей українського державотворення.

Для учасників урочистого зібрання тут-таки на Аскольдовій Могилі було презентовано двотомну історико-документальну працю члена правління Національної спілки краєзнавців України та її Закарпатської обласної організації Станісла-

ва Михайловича Аржевітіна «Закарпатська Україна: викоринення Карпатської України». У цьому солідному фоліанті загальним обсягом 2109 сторінок автор чи не вперше в Україні власними зусиллями зібрав і систематизував архівні документи, персоніфіковано визначив роль особистостей у державотворенні й дав належну інформацію про події того періоду.

Перший том книги складається з трьох розділів: I – Карпатська Україна. II – Закарпатська Україна. III – ОУН та УПА

у Закарпатті. Другий том книги логічно продовжує зміст першого й складається з двох розділів: IV – Діяльність радянської репресивної системи у Закарпатті. V – «Інший антирадянський елемент». У книзі вміщено змістовні передмови державного, політичного, громадського діяча і дипломата Василя Васильовича Дурдинця «З Україною навіки» та директора Інституту історії України НАН України Валерія Андрійовича Смолія «Закарпаття – це цілий мікрокосмос українського

західного порубіжжя». У своїй передмові Василь Дурдинець зазначає: «Автор цього фундаментального дослідження, мій славний земляк – державний і громадський діяч, доктор економічних наук, багатогранний дослідник правдивої історії Закарпаття, професор Станіслав Аржевітін, який сміливо взявся ґрунтовно, комплексно, систематизовано і неупереджено дослідити «закарпато-українське державотворення» починаючи з 1920 року через поглиблене вивчення та поєднання усіх патріотичних центрів Закар-

паття минулого століття... Станіслав Михайлович вдало використав численні документи і матеріали, законодавчі, нормативно-правові акти, акти Верховної Ради України, спеціальних парламентських, урядових комісій щодо об'єктивного вивчення діяльності ОУН-УПА та вироблення офіційної державної позиції щодо її історичного і юридичного обґрунтування».

Михайло ДЕЛЕГАН, в.о. директора
Закарпатського обласного
краєзнавчого музею

ЗАПРОШУЄМО ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ КОНКУРСІ

Жіноче товариство імені Ольги Басараб та Олени Теліги та Організація українських націоналістів оголошують про проведення щорічного Всеукраїнського літературного конкурсу імені Олени Теліги та Олега Ольжича «Тільки тим дана перемога, хто у болі сміється зміг!»

Положення про Всеукраїнський літературний конкурс імені Олени Теліги та Олега Ольжича «Тільки тим дана перемога, хто у болі сміється зміг!» (Олена Теліга)

1. Загальні положення

1.1. Всеукраїнський літературний конкурс імені Олени Теліги та Олега Ольжича «Тільки тим дана перемога, хто у болі сміється зміг!» (Олена Теліга) (далі – Конкурс) засновано Жіночим товариством імені Ольги Басараб та Олени Теліги, Організацією українських націоналістів. Конкурс проводиться щороку з метою утвердження історичної пам'яті українського народу,

його національної свідомості, формування та поширення духовних цінностей та пріоритетів – патріотизму, відданості справі державотворення, вшанування учасників українських національно-визвольних змагань.

1.2. Конкурс проводиться у таких номінаціях:

I. Художні твори (прозові та поетичні твори про події та учасників національно-визвольного руху; про волонтерів, добровольців, військовослужбовців, капеланів, медпрацівників, журналістів, які брали або беруть участь у російсько-українській війні).

II. Переклад поезій Олени Теліги і Олега Ольжича іноземними мовами.

III. Документально-публіцистичні твори (нарис та есеї про учасників національно-визвольних змагань, зокрема, членів УВО, ОУН, УПА; нариси про учасників російсько-української війни, інтерв'ю з ними, репортажі з місць воєнних дій).

IV. Наукові праці (дослідження на основі архівних джерел, зокрема, відкриття невідомих історичних фактів про діяльність УВО, ОУН, УПА).

V. Буктрейлери – короткі аматорські відеоролики, зняті за мотивами книг про визначних діячів національно-визвольного руху, зокрема ОУН і УПА.

1.3. На Конкурс подаються оригінальні твори, написані українською мовою, які раніше не оприлюднювалися, зі світлинами, фотодокументами та іншими ілюстраціями (при наявності). Обсяг роботи: до 100 сторінок у форматі Word (міжрядковий інтервал 1,5, шрифт Times New Roman, кегль 14).

1.4. До участі у Конкурсі запрошуються: студенти, аспіранти, науковці, краєзнавці, працівники архівів і бібліотек.

1.5. Прийом конкурсних робіт триває з 1 квітня до 1 вересня.

Конкурсні роботи надсилаються за адресою: nadiyabugai@gmail.com з позначкою «Конкурс, оргкомітет».

1.6. До конкурсної роботи додається окремий файл з інформацією про автора за такою формою:

- номінація і назва конкурсної роботи;
- ПІБ та фото автора конкурсної роботи;

- навчальний заклад або місце роботи автора;

- електронна пошта і номер мобільного телефону автора;

- поштова адреса автора для пересилки збірника Конкурсу.

2. Порядок визначення переможця Конкурсу

2.1. Починаючи з 1 вересня і по 13 грудня журі Конкурсу розглядає конкурсні роботи та шляхом прямого відкритого голосування визначає кращі з них. Кожна з номінацій має 1-е, 2-е, 3-є місця. Результати голосування за номінаціями оголошуються відразу після підведення підсумків.

2.2. Журі Конкурсу також може встановити до трьох заохочувальних відзнак для конкурсантів, які не стали переможцями, але їхні конкурсні роботи привернули увагу і здобули схвальну оцінку журі.

2.3. Критерії, за якими оцінюватимуться твори:

- оригінальність художнього задуму;
- яскравість і самобутність твору, глибина осмислення теми патріотизму;

- новизна та достовірність архівних знахідок, рівень їхнього аналізу, коментарів до них.

Буктрейлери оцінюються за такими критеріями:

- змістовність презентації книги;

- майстерність анімації;

- рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

3. Нагороди Конкурсу

3.1. Переможці Конкурсу отримують звання лауреата та нагороджуються спеціальним дипломом відповідно до номінації.

3.2. Інформація про результати Конкурсу розміщується у ЗМІ, на сайті Культурна референтура, КмоОУН, на сторінках соціальної мережі Facebook: Жіноче товариство імені Ольги Басараб та Олени Теліги, Організація українських націоналістів.

3.3. Кращі конкурсні роботи увійдуть до збірника Конкурсу, який буде видано і подаровано авторам-переможцям (до 5-ти примірників). Частину накладу книги буде розповсюджено по бібліотеках України.

УКРАЇНСЬКИЙ КОСМОС І ВЕРНЕР РЮРИКОВИЧ ФОН БРАУН

Цей ювілей (60-річчя польоту першої людини в космос) викликає подвійні почуття. Пам'ятаю, 12 квітня 1961 року заняття в школі припинилися, всі висипали на вулицю, так, це було справжнє свято! Але і його, надбання всіх тодішніх республік, так і моститься приватизувати Росія, спекулюючи на старих радянських досягненнях. Тому великого захоплення в цей день не відчуваю.

Юрій КИРПИЧОВ

Мій племінник грав у хорошому фільмі «Час перших», але часи першого набору і слави радянської космонавтики минули безповоротно, а занепадкові й деградації нашого північного сусіда більше пасує назва «Час останніх». Тож краще поговоримо про іншу сторону прориву в космос. Про українську. Без якої жодного ювілею не було б.

А поговорити є про що. Так, відомий винахідник і революціонер Микола Кибальчич, який ще до Ціолковського розробляв (у тюремній камері перед стратою) проект пілотованої ракети, народився у місті Короп Кролевецького повіту Чернігівської губернії. Рід самого Ціолковського по батькові сходить до вождя антипольського повстання Северина Наливайка, а гербом Ціолковських був знаменитий «Ястржембець»! Сам же Ціолковський був предтечею справжнього ракетного месії, великого Вернера фон Брауна, коренів якого торкнемося пізніше. Зауважмо лише, що біблійні аналогії цілком доречні: ще у серпні 1969 року американський журнал «Електронік ньюс» опублікував статтю з промовистою назвою «Д-р фон Браун, євангеліст космосу».

Недарма сам фон Браун не чужий був подібним порівнянь і писав: «Будь-яка велика ідея потребує Пророка, який стоїть перед невдячним завданням стати першопрохідцем. Будь-яке нове знання потребує Вчителя, який точними словами сформулює його основи, значення та практичне застосування. Професор Оберт був для космонавтики і Пророком, і Учителем одночасно».

Вернер фон Браун, травень 1964, Центр космічних польотів ім. Маршалла

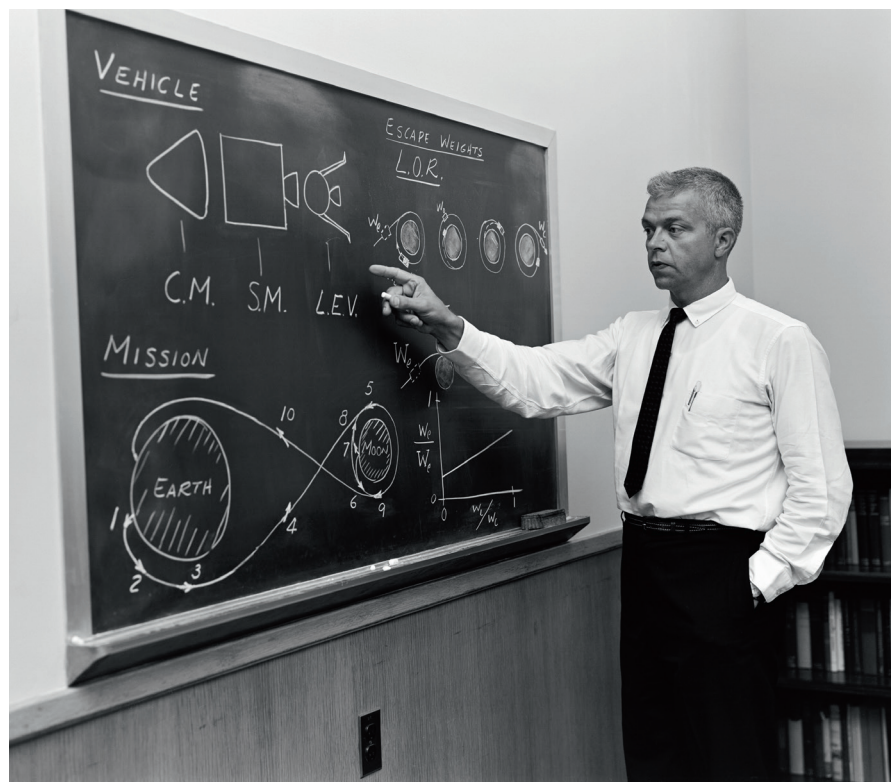
Міг стати месією і уродженець Полтави Олександр Шаргей, на рідкість талановитий інженер з величезним потенціалом. Проте доля його, на відміну від фон Брауна, не пестила, і половину життя він прожив під чужим ім'ям, під яким і увійшов в історію космонавтики – Юрій Кондратюк. У громадянській війні він воював на боці білих, через що й довелося змінити ім'я, і далі жив у такій країні, де у нього не було шансів. Сидів у таборі - врятував нарком Орджонікідзе. Кликати на роботу в РНДІ, ракетний інститут, але Шаргей відмовився, оцінивши як низький рівень розробок, так і, що вже там приховувати, моральний рівень радянських ракетників.

Мав рацію. Коли навесні 1938-го фон Браун узявся за проект великої балістичної ракети, Сталін узявся за РНДІ. Одну половину вождь пересаджав, у тому числі Корольова і Глушка, а іншу – розстріляв за доносом своїми же товаришів. Шансів у Шаргея не було, проте долю собі він вибрав гідну і закінчив життя не в луб'янських підвалах, не «доходягою» на Колімі, не тюремним конструктором у беріївській «шарашці», а в бою, добровольцем, суворою зимою 1942 року. Через півроку відбувся перший успішний старт важкої ракети фон Брауна, а через двадцять сім років по «траєкторії Кондратюка» полетять на Місяць американські астронавти й

сядуть на нього, залишивши на орбіті головний модуль. Американці обрали його варіант польоту всупереч найавторитетнішому фон Брауну з його лобовим, небезпечним і дорожнім планом двох пусків величезних «Сатурнів».

В СРСР справу ракетного барона, який проклав шлях у космос, продовжили Корольов, Янгель, Челомей і Глушко - це титани, найзначніші імена радянського ракетобудування. Вдивімося у їхні біографії. Сергій Корольов народився в Житомирі, він нащадок українських купців, постачальників знаменитих ніжинських огірочків до імператорського двору. Жив у Ніжині, Одесі, навчався у знаменитому київському Політеху. Михайло Янгель, конструктор кращих у світі бойових ракет – нащадок вільних українських козаків, засланих до Сибіру. Володимир Челомей народився в Седльці, у Польщі, але заперечувати його українські корені ніхто не може. Навчався у тому ж Політехнічному інституті, що і Корольов, і Сікорський, але тоді його факультет уже виділився у Київський авіаційний інститут. Відомий конструктор двигунів Валентин Петрович Глушко народився в Одесі, про коріння свідчить і його прізвище.

Як бачимо, багато великих космістів так чи інакше пов'язані з Україною. Я теж займався ракетами, великими і малими, і наша частина тягнула енергію

Джон Хуболт пояснює значення Траси Кондратюка

до ШПУ МБР по всій країні. Але про що ще говорити, якщо сам Вернер фон Браун нашого роду! Так-так, його генеалогія тягнеться далеко в минуле і дотягується до Києва. Серед предків барона – Каролінги й Стюарти, Пантагенети і Белови, королі Франції, Шотландії, Англії, Данії та Швеції, російські та польські князівни.

У польських та німецьких метричних записках збереглися відомості про всі тридцять поколінь його предків. Серед них – Добронега, дочка князя Володимира Хрестителя та його дружини Анни, сестри візантійських імператорів. Тож фон Браун - Рюрикович! Добронезі у свій час довелося скуштувати лиха, побути черницею у французькому монастирі, але потім все налагодилося, і вона вийшла заміж за польського короля Казимира I й народила йому синів, майбутніх королів Польщі, та дочку, яка стане королевою Чехії. Зрозуміло, не варто на цій підставі вважати барона великим українським ракетником, але все ж таки...

РОДОВІД БАРОНА ВЕРНЕРА ФОН БРАУНА (WERNHER VON BRAUN)

Рюрик Новгородський †879
Ігор Київський †945
Святослав Київський †972
Володимир Великий князь Київський †1015
Добронега Київська 1011–1087

Swatawa Piast 1041/1048–1126
Vladislav I Przemyslide, duc de Boheme †1125
Vladislav I Przemyslide, roi de Boheme †1174
Fridric Przemyslide, duc de Boheme †1189
Ludmilla Przemyslide 1170–1240
Otton II von Wittelsbach, duc de Bavarie 1206–1253
Ludwig II Duke of Bavaria 1229–1294
Agnes of Bavaria †1345
Markgraefin Sofie von Brandenburg Heiress of Landsberg †1356
Magnus II Torquatus, Duke of Brunswick-Lueneburg 1328–1373
Duchess Agnes of Brunswick-Lueneburg †1410
Duke Erich of Brunswick-Grubenhagen 1380–1427
Duchess Margarete of Brunswick-Grubenhagen †1456
Bernhard VII 'Bellicosus' Edler Herr zur Lippe 1429–1511
Johann Bidenbach Margarete zur Lippe †1527
Irmgard von Rietberg †1540
Nikolaus von Tecklenburg, Domherr in Koeln †1534
Nikolaus Tecklenburg †1563
Catharina Tecklenburg
Gertrud Kottinck
Maria Anna Elisabeth Schuette 1687–1728
Maria Elisabeth Detten 1723–1798
Bernhard Anton Duesberg 1749–1839
Maria-Anna Duesberg 1797–1864
August von Quistorp 1822–1877
Wernher von Quistorp 1856–1908
Emmy von Quistorp 1886–1959
Freiherr Wernher von Braun 1912–1977

